Çözüm Süreci

Prof. Dr. Halil İbrahim Bahar

ANKARA STRATEJİ ENSTİTÜSÜ
Hukuk
Ekonomi
Politika

Ankara Strateji Enstitüsü
Rapor No: 2013-2
Mart 2013

ÇÖZÜM SÜRECİ

Prof. Dr. Halil İbrahim Bahar

Ankara

Mart 2013

ANKARA STRATEJİ ENSTİTÜSÜ
Hukuk
Ekonomi
Politika

Copyright © 2013 Ankara Strateji Enstitüsü
Tüm Hakları Saklıdır.
Birinci Baskı
Kütüphane Katalog Bilgileri
Prof. Dr. Halil İbrahim Bahar, "Çözüm Süreci"
Ankara Strateji Enstitüsü Yayınları
ISBN: 978-605-5828-67-7

Tasarım&Baskı: Karınca Ajans Yayıncılık Matbaacılık
Meşrutiyet Caddesi No: 50/9 Kızılay/ANKARA
Tel: (0312) 431 54 83
Faks: (0312) 431 54 84
www.karincayayinlari.net - karinca@karincayayinlari.net

Ankara Strateji Enstitüsü
Emek Mah. 26. Sokak (Eski 62. Sok.) No:8/2
Çankaya 06500 ANKARA/TÜRKİYE
Tel: (0312) 213 84 44
Faks: (0312) 213 84 34
info@ankarastrateji.org

içindekiler

Özet 77
Giriş 81

83 **I. PKK ve TÜRKİYE**
PKK'lılar: Terörist mi Direnişçi mi? 84

87 **II. KÜRDİSTAN HALKLAR TOPLULUĞU (KCK)**

89 **III. PKK'nın ULUSLARARASI BAĞLANTILARI**

91 **IV. PKK'nın 2012 YILI DÖNÜM NOKTASI**
PKK'nın 2012 Türkiye Hedefleri ve PKK'yla Mücadele 91

93 **V. ÇÖZÜM SÜRECİ'nin ÖNCESİ**
Oslo Görüşmeleri 93

95 **VI. ÇÖZÜM SÜRECİ**
Çözüm Süreci: Temkinli İyimserlik 95
Gerçekler Işığında Umutlu, İyimser ve Temkinlik Olmak 96
Çözüm Süreci'nin Oslo Süreci'nden Farkı 96
Çözüm Sürecinin Sınırlılıkları 97
Oslo Sürecinde PKK'nın Talepleri 98
İmralı Sürecinde PKK'dan İstenenler 98

99 **VII. ÇÖZÜM SÜRECİ ve PKK**
PKK ile Mücadele, PKK'nın Siyasi Uzantılarıyla Müzakere 99
PKK Silah Bırakır mı? 99
PKK'nın Sınırın Ötesine Çekilmesi 100
Yaklaşan Seçimler ve PKK'dan Beklenenler 100
Çözüm Sürecinde Taraflar ve Muhataplar Kimlerden Oluşacak? 101

103 **VIII. KÜRT SORUNUNUN ÇÖZÜMÜNDE MEŞRU SİYASET ve SİYASETİN ETNİKLEŞTİRİLMESİ**
Çözüm Süreci ve BDP 104

105 **IX. PKK'nın SİLAH BIRAKMASI ÇÖZÜM İÇİN YETERLİ Mİ?**
Avrupa'nın PKK'ya Bakışı 106
Çözüm Süreci ve Avrupa'nın Tutumu 107
Türkiye'nin Avrupa Birliği'nden Beklentileri 108

109 **X. ÇÖZÜM SÜRECİNİN BAŞARILI OLMASI İÇİN NELER YAPILMALI?**
Hükümetin Öncelikleri ve Atılan Adımlar 111
Çözüm Sürecinin İlk Adımları 111
Görüşmelerin Başarılı Olması İçin Uyulması Gereken Şartlar: 111
PKK'nın Gelir Kaynaklarının Tasfiyesi 112
Çocuklar, Gençler ve Toplumun Tamamının Dâhil Edilmesi 112

113 **XI. ÇÖZÜM SÜRECİNDE SOSYOLOJİK YAKLAŞIM**
Çözüm Süreci'nde Başbakan Erdoğan'ın Tutum 113
Demokratikleşme, Çözüm Süreci ve AK Parti'nin Gücü 114
Çözüm Süreci ve Toplumsal Destek 114

117 **XII. ÇÖZÜM SÜRECİNİN KIRILGANLIĞI**
Provokasyon Tehlikesi 118
Paris Cinayetleri 118
Çözüm Süreci'nde Gelinen Aşama 118
23 Şubat 2013 Tarihli BDP Milletvekillerinin Öcalan'la Görüşmesi ve Görüşmelerin Basına Sızdırılması 119

123 **SONUÇ**

sunuş

Türkiye otuz yıldan beri devam eden ve maddi-manevi maliyeti çok yüksek olan PKK terörünü bitirmek zorunda. Terör nedeniyle şehit olan kamu görevlisi sayısı 7 bin 918, ölü ele geçirilen PKK'lı sayısı 22 bin 101, ölen sivil sayısı ise 5 bin 557. PKK'nın iç infazları ve diğer faili meçhullerin sayısı ise bilinmiyor. İstatistiklere yansımayan ölümler hariç, son otuz yılda toplam 35 bin 576 kişi terör nedeniyle yaşamını yitirdi. Buna ek olarak 386 bin 360 kişi de yaşadıkları yerlerden başka yerlere gönüllü veya zorunlu olarak göç etti. PKK terörünün Türkiye'ye toplam maliyetinin yaklaşık 400 milyar dolar olduğu iddia edilmektedir.

PKK terör örgütü Kürt sorununun çözümünün, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve siyasal yönden ilerlemesinin önündeki en büyük engellerden biridir. Türkiye'de PKK'nın, şiddet eylemlerine son vermesi için önemli adımlar atılmakta. Ancak PKK terörünün günümüze kadar devam etmesinin ve PKK'nın güçlenerek ayakta kalmasının iç ve dış faktörlerden kaynaklanan sayısız nedenleri vardır. Yapılan yanlışlıklar ve Kürtlere karşı uygulanan ayrımcılıklar "Kürt sorunu" olarak adlandırılan ekonomik, sosyal ve siyasal dezavantajları beraberinde getirdi. Kürtlerin kimlik bilinci oluştu ve bölgede kaynağını Kürt milliyetçiliğinden alan etnik bir hareketin doğmasına neden oldu. Diğer bir deyişle Kürt sorunu PKK sorununu doğurdu.

Kürt sorunu: etnik, siyasal, hukuksal, sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojik boyutları olan karmaşık bir sorundur. Kürt sorunundan ve Kürt etnik hareketinden beslenen PKK, zamanla Türkiye'nin içinde, komşu ülkelerde ve Avrupa'da örgütlenen ve eylemler yapan uluslararası bir terör örgütü haline geldi. Kürt sorununu daha çok Kürtlerle Devlet arasındaki siyasal bir sorun olarak ele almak daha doğrudur. PKK ise bu siyasal sorundan faydalanarak, Türklerle Kürtlerin bir arada yaşama durumunu ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.

Bu yüzden Kürt sorununun çözümü için gerekli olan siyasi, hukuksal, sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojik çalışmaların kapsamlarının ve etkinliklerinin genişletilebilmesi için PKK'nın şiddete son vermesi, sınır dışına çekilmesi ve silahları bırakması şart. Bu şart, kalıcı çözümün sağlanması için atılacak önemli adımların eşiğini oluşturmaktadır.

PKK'nın silah bırakması için Devlet'le PKK arasında 2009 yılında demokratik açılım çalışmaları kapsamında Oslo'da başlayan "Müzakere Süreci", 14 Temmuz 2011 yılında, 13 Türk askerinin PKK tarafından şehit edilmesi-

ANKARA STRATEJİ ENSTİTÜSÜ

yle sonuçlanan, Silvan saldırısıyla sabote edilmişti. Ocak 2013 tarihinden itibaren PKK'nın silahları bırakması ve sınır dışına çekilmesi ve şiddete bulaşmamış PKK'lıların topluma kazandırılması için Devlet'le PKK'nın İmralı adasında ömür boyu hapse mahkûm lideri Öcalan arasında "Çözüm Süreci" adı altında görüşmelere tekrar başlandı.

Ankara Strateji Enstitüsü uzmanlarından Prof. Dr. Halil İbrahim Bahar "Çözüm Süreci"ni ele alan bu çalışmasında öncelikle yapılan çalışmaların öncesine ait geniş bir perspektif sunmakta. Devamında Çözüm sürecinin öncesinde yapılan çalışmalar, PKK'nın yapısı, PKK'nın dış bağlantıları ele alınmakta. Çalışmanın analiz ve sonuç bölümleri ise dar kapsamlı "PKK-Öcalan" açıklamaları yerine, geniş perspektifli sosyolojik bakış açısıyla ele alınmıştır.

Ankara Strateji Enstitüsü olarak "Çözüm Süreci" başlıklı bu önemli çalışmayı kamuoyuna, politika yapıcılarına ve bilim dünyasına saygı ile arz ederiz.

Prof. Dr. Mehmet Özcan
Ankara Strateji Enstitüsü Başkanı

ÖZET

Türkiye tarihi, toplumu, coğrafyası, demokrasisi, değerleri, kültürü ve ekonomisiyle önümüzdeki dönemde bölgesel ve küresel anlamda lider bir ülke olmayı hedeflemektedir. Jeopolitik ve jeostratejik konumu Türkiye'nin liderlik fırsatını ön plana çıkartırken, aynı zamanda ülkeyi terör şiddetinin mağduru haline de getirmektedir. Türkiye'nin bölgesel ve küresel liderliğinin ve iç barışının önündeki en büyük engel PKK şiddetidir.

Silahlı eylemlerine 1984 yılında başlayan ve yaklaşık otuz yıldır terör eylemleri yapan PKK, dünyanın en şiddetli terör örgütlerinden birisidir. Türkiye'de yapılan istatistiklere göre son otuz yılda kırk bin kişinin öldüğü belirlendi. Güvenlik görevlileri, askerler, polisler, diğer kamu görevlileri, Kürtler ve Türklerden oluşan sivil vatandaşlar listede önemli bir oranı temsil ediyor. Öldürmek çözüm değil ama, teslim olmayan eli silahlı PKK'lı teröristleri etkisiz hale getirmenin yolu belli. Son otuz yılda PKK endeksli faili meçhul sayısının yirmi bine yakın olduğu iddia ediliyor. Aynı zamanda son on yılda hükümetin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine 36 milyar lira yatırımına[1] rağmen bölge azgelişmişlik düzeyini aşmış durumda değil.

Terörün Türkiye'ye doğrudan maliyetinin 400 milyar dolar olduğu, dolaylı maliyetinin ise bunun en az dört beş katı olduğu düşünüldüğü zaman, Türkiye'nin demokratik ve ekonomik anlamda uçuşa kalkmasının önündeki en büyük engelin PKK terörü olduğu görülecektir. PKK sorununun çözümü şarttır.

Hedefine 2023 yılını koymuş olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), PKK sorununu ve Kürt meselesini çözmek istiyor ve bu yolda oldukça kararlı görünüyor. Devlet PKK'nın İmralı Ada'sında ağırlaştırılmış ömür boyu hapse mahkûm olan lideri Öcalan'la çözüm süreci adı altında yeniden görüşmelere başladı. 11 Şubat'ta Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Kayseri'de Erciyes Dağı'nda sivil toplum örgütleri ve kanaat önderleriyle yaptığı toplantıda terör ve İmralı görüşmelerine ilişkin "Terörü bitirmek için ne gerekiyorsa yaparım. 'Terörün bitmesi için zehir içeceksin' deseler içerim. Siyasi hayatımın biteceğini de bilsem, öleceğimi de bilsem bu zehiri içerim. Yeter ki terör bitsin" dedi.

Terörle mücadele, teröristle mücadele ve terörizmle mücadeleden oluşur. Teröristle mücadele, güvenlik boyutlu, terörizmle mücadele ise terörün beslendiği kaynakların kurutulmasını sağlayan sosyal, ekonomik ve siyasal boyutlu çalışmaları kapsamaktadır.[2] PKK sorununun çözümü zor bir süreçtir.

Doksan yıllık tahribatın çözümü bir anda mümkün değil. Çözümün gerçekleşmesi için öncelikle şiddetin yerini siyasetin alması gerekiyor. İlk şart PKK'nın şiddete son verdiğini açıklaması, ikincisi sınır dışına çıkılması ve üçüncüsü silahların teslim edilmesidir. Başbakan Erdoğan bu üç temel şartı ve PKK'ya olan mesajını tüm toplantılarında, hatta yurtdışında yabancı liderlerle yaptığı toplantılarda bile tekrarlıyor. Başbakan mesajını sadece PKK'ya değil, tüm dünyaya vermeyi planlıyor. Başbakan Erdoğan çözümün sağlanması için samimi olduklarını ve aynı samimiyeti PKK'dan da beklediklerini yinelemekte.

Çözüm sürecinin başarılı olması, sadece PKK ile yapılan görüşmelere bağlı değildir. Kürt sorununun çözümü için atılması gereken adımlara devam edilmeli ve sosyolojik alanda yapılacak çalışmalarla toplumsal yapı ve toplumsal kurumlarla güçlendirilmelidir. Bölgede toplumsal kurumların geliştirilmesi kapsamında aile, eğitim, hukuk, din, siyaset ve ekonomi alanlarında çalışmalar yapılmalıdır.

PKK Türkiye'de doğmuş, süreç içinde büyüyerek uluslar üstü hale gelmiş bir terör örgütüdür. Kürt göçmenlerinin yaşadığı İngiltere, Fransa, Almanya ve Hollanda da güç, etki ve eylem kapasitesine sahip olan PKK, diğer taraftan İran, Irak ve Suriye'de de aktif olarak eylemlerine devam etmektedir. Diğer bir deyişle PKK, şiddet eylemlerini Türkiye, İran, Irak ve Suriye'de yaparken, organize suç, uyuşturucu trafiği, haraç alma ve insan kaçakçılığı faaliyetlerini daha çok Avrupa'da işlemektedir.[3]

Bu nedenle PKK sorunun çözümü sadece ülkemizdeki çalışmalarla gerçekleşemez. Çözüm için uluslararası toplumun da desteği şarttır. Bu kapsamda özellikle Avrupa Birliği (AB)'ne önemli sorumluluklar düşmektedir. Türkiye'nin terör suçlularının iadesi ve terör örgütlerinin Avrupa'daki faaliyetlerinin üzerine yeterince gidilmemesi konusunda AB'ye yaptığı şikâyet daha fazla ciddiye alınmalıdır. Türkiye, terörle mücadelede uluslararası toplumdan destek beklediğini her fırsatta tekrarlamaktadır. AB ise Türkiye'nin terör suçlularının iadesi taleplerini somut kanıtlar içermediği gerekçesiyle reddediyor. Avrupa Birliği son beş yılda sadece yedi terör suçlusunu iade etti.[4] Oysa somut delillerin ancak soruşturma ya da kovuşturma aşamasında ortaya çıkabileceği hukuksal bir gerçektir.

Hükümet Kürt meselesinin ve PKK sorununun çözümü için yaptığı çalışmaları Ocak 2013'den itibaren daha da hızlandırdı. Bu alanda silahın yerini siyasetin alması için PKK lideri Öcalan'la örgütün silahları bırakması konusunda görüşmeler yapılıyor. Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) de Adalet Bakanlığı'nın belirlediği şekilde görüşmelere katılıyor. Görüşmeler, PKK'nın sonunda silahları teslim edeceği bir şiddetten arınma sürecinin başlamasını hedeflemekte.

Öcalan'la görüşmeler devam ederken, yeni anayasanın hazırlanmasında AK Parti ve (BDP)'nin birlikte çalışabileceklerini karşılıklı olarak ilan etmeleri, yeni bir tartışma alanı ortaya çıkardı. AK Parti'nin parlamenter sistemden başkanlık sistemine geçme talebiyle, BDP'nin Kürt sorununun çözümüne ilişkin taleplerinin anayasada nasıl yer alabileceği tartışmanın odağını oluşturmaktadır. Diğer taraftan Başbakan Erdoğan anayasa değişikliğini referanduma götürmek üzere BDP ile ortak adım atabileceklerini söyledi. Başbakan Erdoğan'ın açıklamasına BDP Eşbaşkanı Demirtaş'ın yanıtı: "Meclis'te görev yapan Anayasa Uzlaşma Komisyonu, bütün çabalara rağmen çalışamaz hale gelirse, iki ya da üç partili çözümlere ilkesel olarak kapalı olmayız" şeklindeydi. Demirtaş, AK Parti'ye yakın olan partinin BDP olduğunu söyleyerek taleplerini tekrar etti: anadilde eğitimin sağlanması, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yüzde onluk seçim barajının düşürülmesi ve vatandaşlık tanımından Türklüğün çıkarılması.

Başbakan Erdoğan'ın Başkanlığına "evet" diyecek BDP'nin taleplerine AK Parti evet diyecek mi? İki evetten Türkiye'ye hayır gelir mi? Bunun cevabını bilemiyoruz. AK Parti ve BDP'nin taleplerine

CHP ve MHP'nin evet demesi mümkün değil. Geriye sadece talepleri ortaya koyan AK Parti ve BDP kalıyor. Şu anda anayasada BDP'nin taleplerine AK Parti'nin, AK Parti'nin taleplerine de BDP'nin evet demesi söz konusu. AK Parti başkanlık sistemini getirecek anayasayı tek başına referanduma götürecek yeterli sayıya sahip değil. Referandum için gerekli oy sayısı 330. Sandalye dağılımına baktığımızda sıralama şu şekilde: AK Parti 325, CHP 134, MHP 52, BDP 29 ve Bağımsız 7. Görüldüğü gibi referandum sürecinde sadece BDP AK Parti'ye destek verecek parti.

Çözüm sürecinin başarılı olması için PKK'nın hükümetten taleplerinin net olması, hükümetin ise PKK'nın talepleri ve Kürt sorununun çözümü için atılacak adımlar konusunda net bir tavır takınması gerekmektedir. Atılacak adımların takvime bağlanması şarttır. Gelişen şartlara göre sürecin yönetilmesi zordur, çıkmaz sokağa girip çözüm ümidinin yok olması söz konusu olabilir.

Öte taraftan Çözüm sürecinde Türkiye'nin uluslararası toplumda kendisine tayin ettiği yer konusundaki belirsizlik ortadan kaldırılmalıdır. Türkiye AB idealinin peşinden gitmeye devam edecek mi? Bu sorunun yanıtı evetse, Türkiye'ye ve AB'ye düşen sorumluluklar bellidir. Türkiye AB'yi suçlama yerine, politik anlamda AB'yi ikna etmelidir. AB, evrensel insan haklarının temsil edildiğine inanılan bir yapıdır. Türkiye'de temel hak ve özgürlükler konusunda atılan adımlar ve alınan mesafede AB sürecinin etkisi tartışılmaz bir gerçek. AB idealinden kopan ve "çok taraflı politika" diyerek yeni arayışlar peşinde koşacak olan Türkiye'nin nereye varacağını tahmin etmek zor. Şanghay, Ortadoğu derken bunca yıllık demokratik kazanımlarımızı kaybetme riski söz konusu. Tarafımızı belirlerken karşımıza alacağımız ülkelerin olabileceğini unutmamalıyız.

PKK sorunu aynı zamanda Türkiye'nin demokrasisini daha da geliştirme çabasının önündeki en büyük engel. PKK sorunuyla birlikte Kürt meselesinin de çözülmesi gerekiyor. Tüm çabalar şiddetin yerini siyasetin almasına yönelik. Bunun için demokratik reformlara devam edilmesi gerekiyor. PKK sorunu ve Kürt meselesinin çözümü, risk ve sorumlulukların siyaset, bürokrasi, medya ve toplumsal düzeyde paylaşılmasıyla mümkündür.

giriş

GİRİŞ

Sürecin Adını Koymak: Müzakere mi, Barış mı, Çözüm mü?

Devletin PKK ile görüşmeleri farklı dönemlerde farklı isimlerle adlandırıldı. Atılan adımlar daha önce müzakere süreci ve barış süreci gibi kavramlarla adlandırıldı. Müzakere sürecinin müzakere eden eşit taraflar tarafından yapıldığı, barış sürecinin ise savaşan taraflar arasında yapıldığı düşüncesinden dolayı Devlet'le Öcalan arasında yapılan ve 2013 Ocak ayından itibaren yoğunlaşan görüşmeler "Çözüm Süreci" olarak adlandırılmaktadır.

2013 yılı, PKK şiddetinin sona ermesi için atılan ve "çözüm süreci" olarak adlandırılan adımlarla başladı. İlk adımı doğal olarak Devlet attı. Çözüm süreci oldukça karmaşık bir süreç çünkü bu süreci karmaşık hale getiren sayısız neden var. PKK'nın çok taraflı aktörlerden oluşması, PKK sorunun etnik özellikler taşıması, PKK'nın Türkiye dışından da destek alması ve destek aldığı ülkelerde örgütsel faaliyetler yapması ve Türkiye'de uzun yıllar yanlış uygulanan terörle mücadele politikasının olumsuz sonuçları PKK sorununu karmaşık hale getiren nedenlerin başında gelmektedir. PKK sorununun Kürt sorununun bir sonucu olduğu, geniş bir kitle tarafından kabul edilmektedir.

Kürt sorununu ayrı tutan Hükümetin çözüm sürecinde PKK'dan talebi net: Silahların susması, dağlarda bulunan PKK'lıların sınır dışına çekilmesi ve silahların teslim edilmesi. Bu taleplerin hem Örgüt ve Öcalan'ın geleceği, hem de Kürt sorunu ile ilgili olması, PKK'nın taleplerini karmaşıklaştırmaktadır. Örgütün demokratik özerklik talebini dile getirmesi, bazen bu talepten vazgeçtiğini açıklaması ve tekrar demokratik talep çağrısı yapması PKK'yı çözümün parçası olarak görmeyi güçleştirmektedir.

Bu kez PKK silahları susturup, sınır dışına çekilecek mi? PKK, kendisini ortadan kaldırma anlamına gelen silahların teslim işini gerçekleştirecek mi? PKK hangi şartlarda silah bırakacak? Kandil ve Avrupa kanadı, PKK'nın çözüm sürecindeki tutumunu nasıl etkileyecek? Avrupa'nın PKK ile olan ilişkilerine nasıl bakmak gerekiyor? Hükümet PKK konusunda Avrupa'ya nasıl tepki veriyor?

PKK sorununun çözümünde yaşamsal etkiye sahip olan Kürt sorununun çözümünde nasıl bir aşamaya gelindi? Hükümet çözüm sürecinin neresinde? Çözüm sürecinde kimler rol alıyor? Çözüm sürecinin başarılı olmasında kazançlı çıkacak

siyasetçiler belliyken, başarısızlığın faturası kimlere yüklenecek? Barışın kaybedeni olmaz ama, ya çatışmanın kaybedeni? Çözüm süreci ile 2014 yılındaki yerel ve cumhurbaşkanlığı seçimiyle 2015 yılındaki genel seçimler arasında nasıl bir ilişki var?

Siyasal iradenin gösterilmesi çözümün gerçekleşmesinde çok önemli bir adım olmasına rağmen yeterli bir adım değildir. Kalıcı çözümün sağlanması için siyasal iradenin mutlaka toplumsal iradeyle desteklenmesi gerekmektedir. Çözüm için gerekli olan iradeler sadece siyasal ve toplumsalla sınırlı değil. Uluslararası toplumun iradesi de çözümün "olmazsa olmazları" listesindedir.

Yukarıdaki koşullardan birinin gerçekleşmemesi çözümün sağlanmasını engeller. Bu yüzden çözüm için atılacak adımlar sadece Türkiye'nin içi ile sınırlı değil. Sorun sadece Kürt meselesi ve PKK meselesinden ibaret değil. Ortadoğu'daki gelişmeler, Suriye'nin geleceği, Türkiye'nin başta Avrupa, Amerika, İsrail, İngiltere, Almanya, Fransa, Irak, İran ve Rusya ile ilişkileri, çözüm sürecinin sonucunu yakından ilgilendirmektedir.

Çözüm sürecini ele alan bu rapor PKK şiddetinin nedenlerini ve amaçlarını ele alarak başlıyor. Raporda, aynı zamanda, 2012'nin PKK için neden önemli bir yıl olduğu ele alınacak ve çözüm sürecine gelene kadar yapılan çalışmalar tartışılacak. Kendisi açısından siyasal riskler de alarak PKK sorununu çözme iradesini kararlılıkla devam ettiren AK Parti'nin gücü ve siyasi-toplumsal beklentileri aşağıdaki sorular kapsamında ele alınacak: Oldukça kırılgan ve risklerle dolu bu süreçte Devlet PKK'dan, PKK Devlet'ten ne istiyor? Atılması gereken adımlar nelerdir? Görüşmenin taraflarını kimler oluşturuyor? PKK neyin karşılığında silah bırakacak? PKK sorununun çözümünde örgütün dış bağlantılarının yeri nedir? Avrupa'nın PKK'ya olan tutumunda değişiklik olur mu? Sosyolojik yöntemlerin dâhil edilmediği çözüm süreci ne derece başarılı olur?

I.

PKK ve TÜRKİYE

Türkiye otuz yıldan beri devam eden ve maddi-manevi maliyeti çok yüksek olan PKK terörünü bitirmek istiyor. Terör nedeniyle şehit olan kamu görevlisi sayısı 7 bin 918, ölü ele geçirilen PKK'lı sayısı 22 bin 101, ölen sivil sayısı ise 5 bin 557. PKK'nın iç infazları ve diğer faili meçhullerin sayısı ise bilinmiyor. İstatistiklere yansımayan ölümler hariç, son otuz yılda toplam 35 bin 576 kişi terör nedeniyle yaşamını yitirdi. Buna ek olarak 386 bin 360 kişi de yaşadıkları yerlerden başka yerlere gönüllü veya zorunlu olarak göç etti. PKK terörünün Türkiye'ye toplam maliyetinin yaklaşık 400 milyar dolar olduğu iddia edilmektedir.

PKK terörü Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve siyasal yönden ilerlemesinin önündeki en büyük bir engeldir. PKK terörünün günümüze kadar devam etmesinin ve PKK'nın güçlenerek ayakta kalmasının iç ve dış faktörlerden kaynaklanan sayısız nedenleri vardır. Türkiye'nin son doksan yıllık politik tarihi, Kürtlerin haklarının yok sayılması ve onların asimile edilmeye çalışılması yönünde politika ve uygulamalara tanık oldu. Yapılan yanlışlıklar ve Kürtlere karşı uygulanan ayrımcılıklar "Kürt sorunu" olarak adlandırılan ekonomik, sosyal ve siyasal dezavantajları beraberinde getirdi. Kürtlerin kimlik bilinci oluştu ve bölgede kaynağını Kürt milliyetçiliğinden alan etnik bir hareketin doğmasına neden oldu. Kürt sorunu PKK sorununu doğurdu.

Kürt sorunundan ve Kürt etnik hareketinden beslenen PKK, zamanla Türkiye'nin içinde, komşu ülkelerde ve Avrupa'da örgütlenen uluslararası bir terör örgütü haline geldi.

2002 yılında iktidara gelen AK Parti, Kürtlerin haklarının tanınması ve korunmasında çok önemli adımlar attı. Başta anayasa olma üzere hazırlanan yeni yasalarda eşitlik ilkesi ön plana çıktı ve her türlü ayrımcılık yasaklandı. Kürtçenin önündeki engeller kaldırıldı. Kürtçe yayınlar serbest bırakıldı. Devlet televizyonu olan TRT şeş yayınlarına başlandı. Üniversitelerde Kürdoloji Enstitüleri ve Kürt Dili ve Edebiyatı bölümleri kuruldu. Formel eğitim kurumları dışında da Kürtçe kurslar açıldı. Bölgeye yapılan ekonomik yatırımların miktarı artırıldı. Yollar, havaalanları, barajlar ve okullar yapıldı. Her ile bir üniversite kuruldu. Kürtçe seçmeli ders olarak okutulmaya başlandı. Mahkemelerde anadilde savunma hakkı getirildi.

AK Parti PKK sorununun kalıcı çözümü için 2009 yılında demokratik açılım çalışmaları kapsamında PKK ile Oslo'da müzakere sürecini başlattı. Suriye'deki gelişmelerden kendisine pay çıkartan PKK süreci sabote etti. Böylece Oslo müzakereleri, 14 Temmuz 2011 yılında PKK'nın 13 Türk askerini şehit edilmesiyle sonuçlanan Silvan saldırısıyla sona erdi.

PKK'lılar: Terörist mi Direnişçi mi?

PKK'lıların ve eylemlerinin nasıl tanımlandığı ile PKK sorunun çözümü arasında önemli bir bağ vardır. PKK ve PKK'lılara olan bakış açısı ve tanımlamalar, PKK ile mücadelede önemli bir yer tutmaktadır. Terörist mi, özgürlük savaşçısı mı tartışmaları yeni bir şey değil. Bu tartışmalar tüm dünyada yaygın.

Avrupa'nın PKK ile olan ilişkisi Türkiye tarafından eleştirilmektedir. Bunun nedeni, Avrupa'da bazı devletlerin PKK'yı terör örgütü olarak görmekte nazlı davranması, Avrupalı bazı siyasi partiler ve siyasetçilerin PKK'lıları terörist yerine aktivist olarak görmesi ve PKK ve PKK'lılarla ilişkilerini buna göre belirlemesidir.

Öte taraftan Türkiye'de bazı liberaller ve marjinal solcuların da PKK ve PKK'lılar hakkındaki tanımlamaları Avrupalılarla benzerlik göstermekte. Bu kişiler, adlandırmanın Türkiye'de ve uluslararası alandaki politik sonuçlarını hesap ederek PKK'ya terörist örgüt, PKK'lılara da terörist demekten kaçınmaktadırlar. Türkiye terör suçundan aranan bazı PKK'lıları Avrupa'da yaşadığı ülkelerden iade etmesini istemesine rağmen, Türkiye'nin bu taleplerinin çoğu yanıtsız kalmaktadır. Türkiye'den kaçan PKK'lı teröristlere Avrupa'nın bazı ülkelerinde kolayca mülteci statüsü verilmektedir.

PKK ve Kürt meselesi hakkında ulusal ve uluslararası alanda sayısız kitaplar, raporlar ve makaleler yazılmakta. Bu eserlerin bazıları PKK ve Kürt meselesini gerçekten anlamayı ve anlatmayı hedeflerken, bazıları da meseleleri kendi politika ve hedeflerine göre yönlendirmeye çalışmaktadır. Bu yönlendirme stratejisi yeni bir şey değil. Bu çalışmaların her biri ulusal ve uluslararası alanda kendine taraftar ve karşıtlar bulmaktadır. Bu nedenle ulusal ve uluslararası raporlarda kullanılan kavramlar ve ele alınan yaklaşımlar PKK ve Kürt meselesinin anlaşılmasında ve anlatılmasında büyük bir rol oynamakta. Örneğin Cengiz Çandar'ın yazdığı *"Dağdan İniş: PKK Nasıl Silah B*ırakır"[5] raporuyla birlikte Uluslararası Kriz Grubu'nun (UKG) 20 Eylül 2011 tarihinde yazdığı *"Türkiye: PKK Direnişini Bitirmek"*[6] adlı raporu Türkiye'de PKK ve Kürt meselesi hakkındaki tartışmalarda önemli bir yer edindi. UKG'nin 20 Eylül 2011 tarihinde yazdığı birinci raporu özellikle bazı liberal ve müzakerecilerin temel referans kaynağı oldu. Medyada yapılan haber ve yorumların geniş bir kısmı bu rapora atıflar yapmıştır. Raporun başlığında ve içeriğinde PKK direnişi ***(insurgency)*** ifadesi kullanılmıştı.

UKG 11 Eylül 2012 tarihinde aynı konu üzerinde bu kez farklı başlıkla ikinci bir rapor daha yayınladı. UKG bu kez *"Türkiye: PKK ve Kürt Sorununun Çözümü"* başlığını uygun görmüş. İkinci raporun başlığı içeriğindeki değişikliklerin de habercisi niteliğini taşıyor. PKK direnişi bu raporda PKK sorunu[7] olarak değiştirilmiş.

Söz konusu raporlarda görülen bu kavram farklılığı, Türkiye'de de görülmektedir. Medya'da bazı yazarlar PKK sorununa PKK sorunu demekten kaçınmakta. Ali Bayramoğlu gibi yazarlar PKK sorununa sadece "silah sorunu"[8] demektedir.

Eylemlerinde her türlü silahı kullanarak asker-sivil ayrımını yapmaması ve toplumda korku ve endişe uyandıran PKK'ya hâlâ direnişçi demek zorlama bir yaklaşım. İşte bu yüzden 2011 raporuna *"PKK Direnişinin Bitirilmesi"* adını veren UKG, 2012 raporuna "*Türkiye: PKK ve Kürt Sorununun Çözümü"* şeklinde farklı bir başlık koymuştur. Ancak UKG ikinci raporunda PKK'lılara direnişçi demekten yine vazgeçmemiş.

Birinci raporda daha çok direnişçiler (insurgents) ve kavgacılar (fighters) kavramları ön plana çıkıyor ve PKK'lılar terörist tanımlamasından uzak tutuluyor. Aynı rapor Türk otoritelerinden söz ederken "sıcak savaş" ve "militer taktikler" kavramlarına başvurmuş. Raporda direnişin bitirilmesi için büyük reformlar, genel af, anadilde eğitim olmak üzere Kürtçenin önündeki her türlü engelin kaldırılması ve Kürtlere verilecek hakların

bir ayrıcalık değil, "evrensel hak" olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanıyor. Bazı çevrelerden "tam takdir" alan bu rapor; bazı çevreler tarafından da kullanılan kavramlar, ele alınan sorunlar ve çözüm önerileri yönünden eleştiriler almıştı. Çünkü bu raporda PKK'lılara terörist denilmekten kaçınılmış, PKK'lıların eylemeleri de daha yumuşak ifadelerle anlatılmaya çalışılmıştı. Aynı zamanda Kürt hareketinin başarılı olabilmesinin ön koşulu olarak, şiddeti dışlayan yasal bir hareketin seçilmiş temsilcilerinin, parlamentoda Kürtlerin haklarına yönelik yapacakları çalışmalara vurgu yapılmış. Aynı raporda Kürtlere yönelik adli, sosyal ve siyasal haklardaki gelişmeler konusunda Kürtlerin ikna edilmesi gerektiği vurgulanmış.

Birinci raporda PKK ve BDP'ye düşen sorumluluklar da yer alıyordu. PKK'ya düşen temel sorumluluk, saldırılarını hemen sona erdirmesidir. İlginç olan şu, raporda sadece… the *PKK must immediately end its attacks*- denilmiş. Yani burada sadece -saldırı- kavramı kullanılmış ama saldırıların türünden söz edilmemiş. Bu tür uluslararası raporlarda kullanılan kavramlar çok önemli. Burada Uluslararası Kriz Grubu -terör saldırısı- demekten kaçınmış. Türkiye'de de bazı gazeteci ve yazarların PKK konusunda terör/çatışma yerine savaş kelimesini kullandığını biliyoruz. Bu tercih ezbere yapılan bir şey değil. Söz konusu yazar ve gazeteciler, tıpkı Uluslararası Kriz Grubu'nun "terörist" yerine "direnişçi" demesi gibi, PKK'lı teröristlerin eylemelerini bilinçli olarak "savaş" diye kavramsallaştırıyorlar.

Birinci rapor Türkiye'den Kuzey Irak'taki PKK kamplarına yönelik havadan yapılan harekâtlarının sona erdirilmesini, PKK'lılara genel af ve onlara yönelik iyileştirme programlarının başlatılmasını, PKK'lıların ölü olarak değil, canlı olarak ele geçirilmesini ve yüzde onluk seçim barajının düşürülmesini istiyor.

UKG'nun 11 Eylül 2012 tarihli ikinci raporu PKK'nın terörist eylemlere (raporda "direniş" kullanılmış) son vermeyeceğini anlamış görünüyor. İkinci rapor ele aldığı konulara göre eski rapordan farklı. Birinci bölümü "giriş" olarak değerlendirilmiş olan raporun ikinci bölümünde ele alınan konuların başında PKK'nın örgütsel yapısı, liderlik meselesi, direniş güçleri, finans ve ideolojisi geliyor. Suriye, Irak, İran ve diasporadaki PKK raporun üçüncü bölümünde ele alınmış. Dördüncü bölümde ise BDP'ye, Kürt oyları için yapılan mücadeleye, BDP'nin ikilemlerine ve gençlerin radikalleşmesine ilişkin önemli açıklamalara yer verilmiş. Beşinci bölüm Kürtlerin dil hakları, anayasa ve diğer yasalardaki ayrımcılıklar ve özerkliğe ilişkin sorunları ve talepleri tartışıyor. Altıncı bölüm Başbakan'ın bu meseleler hakkındaki hayati rolünden söz ediyor.

İkinci raporda ilk öneri Türk Devleti'ne yöneltilmiş. Raporda meşru Kürt politikacılarını mahkûm eden ve güvenlik güçlerine "aşırı" güç kullanma yetkisini veren kanunların değiştirilmesi isteniyor. Kürt hareketi ve Kürt liderlerine yönelik önerilerin başında ise PKK'nın terörist saldırılarından vazgeçmesi gerektiği geliyor Raporun ilk paragrafında "PKK-terörist saldırıları" kavramlarının kullanılması dikkat çekmektedir.

İkinci raporun özet kısmında hükümetin Kürtlerin haklarına ilişkin politikalarını "zik zak" olarak tanımlamış. PKK'nın, Türkiye ve diğer ülkelerde terörist örgüt olarak kınandığına vurgu yapan ikinci rapor, Kürt hareketindeki değişim ve tutarsızlıkları ise "çelişkili sinyaller" olarak resmetmiş. Rapor, PKK'nın bir taraftan yasaların kendilerine verdiği hakkı kullandığını, diğer taraftan da intihar bombalamalarını, araç bombalarını, sivillere saldırıları ve adam kaçırma eylemlerini 2012 yılında arttırdığını vurguluyor.

İkinci raporun girişinde Avrupalı ve Amerikan anti-terör uzmanlarının PKK'yı haraç almaları ve uyuşturucu ticareti yapmaları nedeniyle suçladıkları vurgulanıyor. Raporda Kürt hareketinin taleplerine ilişkin Kürt liderlerin karışık mesaj vermelerinin kamuoyu tarafından Kürtlerin talepleri hakkında yanlış anlaşılmalara neden olduğu belirtiliyor. Raporda Kürtlerin çoğunluğunun bağımsız bir Kürt devletine sıcak bakmadığı ve hakları verilmek koşuluyla Türkiye'den ayrılmayı düşünmediği vurgulanıyor. Raporda PKK'nın terör eylemleriyle Kürt meselesinin ayrı tutulduğunu görüyoruz.

İkinci raporda PKK'nın terörist saldırılarına devam ettikçe, çözüm yolunun bulunmasının zorlaş-

tığının vurgulanması çok önemli. Raporun özetinde Türk Hükümeti'ne, Kürt hareketinin liderlerine ve Türkiye'nin müttefiklerine ve dostlarına on bir maddeden oluşan öneriler sıralanmış. Hükümete düşen sorumluluklar birinci raporda da belirtilmişti: Kürtlerin eşit yurttaşlar olarak yaşamasını sağlayacak tüm hakların verilmesi.

İkinci raporda Kürt hareketinin liderlerine de ciddi sorumluluklar yüklenmiş: Kürtlerin dil, eğitim, kamusal yaşam, yerinden yönetim ve güç devri, yasalar ve anayasa maddeleri hakkındaki taleplerinin netleşmesi. Kürt liderler bu talepleri parlamentoya taşımalı ve onları Türk kamuoyuna açıklamalı.

Kürt meselesini PKK meselesinden ayıran ikinci rapor, PKK'ya öz-savunma taleplerinden ve paralel devlet oluşumuna yönelik tüm illegal siyasi yapılanmalardan vazgeçilmesini ve çatışmalara son verilerek direniş ünitelerinin dağıtılmasını önermektedir.

Terörün anlamı siyasi amaçlar için sivil hedeflere kasten rastgele şiddet saldırısı düzenlemektir. Sivil hedeflere kasten rastgele şiddet uygulayanlara da terörist denir. Direnişçi ise askeri hedeflere fiziksel saldırı yapanlara denir. PKK'nın terörist mi yoksa direnişçi mi olduğu sorusunun cevabı net: Sivil hedeflere kasten saldırması, PKK'yı terörist yapar. Yani PKK yaptıklarına direniş, elemanlarında da "direnişçi" dese de, PKK'nın eylemlerine baktığımızda literatürde PKK eylemlerine terör, eylemleri gerçekleştiren PKK'lılara da terörist deniyor.

II.

KÜRDİSTAN HALKLAR TOPLULUĞU (KCK)

Abdullah Öcalan'ın, 2005 yılı başlarında avukatları ile yaptığı görüşme notlarında, KKK (Koma Komelén Kürdistan/Kürdistan Demokratik Konfederalizmi)'nın kurulması talimatını verdiği kayıtlıdır. Öcalan, 4 Nisan 2005 tarihinde KKK sisteminin ideolojik organı olarak PKK'yı yeniden kurdurmuş ve 4 parçada (Türkiye, Irak, İran ve Suriye topraklarının bir kısmını içeren bölge) yaşayan tüm Kürt halklarının bu yasadışı yapılanmada yer alması gerektiğini belirtmiştir. Bayrağının "yeşil zemin üzerine sarı güneş içerisine kırmızı yıldız" olduğunu ve kendisinin de yeniden inşa edilen bu oluşumun önderi olduğunu ilan etmiştir.[9]

Terör örgütü zamana, ulusal ve uluslararası konjonktürel gelişmelere paralel olarak ideolojisinde, stratejisinde, eylem metotlarında ve yapılanma biçiminde bazı değişiklikler gerçekleştirmiştir. Bu kapsamda Nisan 2002'de KADEK, Kasım 2003'te KONGRA/GEL ve Mart 2005'te KKK şeklinde isim değişikliğine gidilmiştir. Mayıs 2007 tarihinden itibaren yeni yapılanmasını Kürdistan Halklar Topluluğu (KCK- Koma Civakén Kurdistan) olarak duyurmuştur. KCK terör örgütünün yasama meclisi olarak kabul ettiği KONGRA-GEL, 17 Mayıs 2005 tarihinde terör örgütünün hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla sözde örgütün anayasası niteliğinde olan KCK sözleşmesini, Ortadoğu (4 parça) ve Avrupa'dan katılan 213 delegenin katılımıyla kabul edilmişti. KCK'nın kuruluş tarihiyle ilgili karışıklığın çıkmasının sebebi KKK sözleşme tarihinin esas alınmasından kaynaklanmaktadır. Ancak şunu unutmamak gerekir KCK'nın oluşumu 17 Mayıs 2005 tarihinde henüz söz konusu değildir. Kendisini demokratik, toplumcu, konfederal bir sistem olarak tanımlayan KCK sözleşmesinin yürürlüğe giriş tarihi Mayıs 2007'dir.[10]

Önderliğini Öcalan'ın yaptığı KCK'nın yasama, yürütme ve yargı organları bulunmaktadır. Yasamaya Remzi Kartal, Yürütmeye Murat Karayılan ve son olarak Yargıya da İranlı Eski Savcı (Kazi) başkanlık yapmaktadır. Öcalan, KCK Sistemini tesis etmek ve "Demokratik Konfederalizm"e ulaşmak için dört ayaklı bir paradigması olduğunu ilan etmiştir. Bu ayaklar şunlardır:

1. Kent Meclisleri
2. Demokratik Siyaset Akademisi

3. Demokratik Toplum Kongresi
4. Kooperatifçilik

Bu model İspanya'nın ayrılıkçı BASK bölgesi için çizilen kalıba uymaktadır ve ETA terör örgütünün stratejisine benzerlik göstermektedir. Amaç, Türkiye Cumhuriyeti içinde özerk Kürdistan yönetimi, meclisi, polisi, jandarması ve yürütmesi oluşturmak ve ardından bir adım öteye geçerek diğer parçalardaki yapılar ile konfederal bir devlet kurmaktır.[11]

"KCK sadece Kürtçü bir devletleşme modeli değil. KCK, devrim hayaliyle hareket eden Türk solcu ve sosyalistleri de bünyesine kattı. KCK ile artık Kürt kimliği sosyalist ve ulusalcı bir niteliğe büründü. KCK, terör örgütü PKK'nın da üstünde bir yapıdır."[12]

PKK, kırsal ağırlıklı bir terör örgütü iken, KCK yapılanmasıyla kent merkezli bir terör örgütüne dönüşmeye çalışmıştır.[13] Örgüte katılım yaşının 15-21 arasında yığılma olduğu KCK, şehirlerdeki provokasyonlarda organize bir şekilde hareket ediyor ve Kürtlerin üzerinde ciddi bir baskı oluşturuyordu. KCK'ya yönelik yürütülen başarılı operasyonlarda etkisini gösterdi. Başta Diyarbakır olmak üzere diğer kentlerde Kürtlerin yaptığı gösteri ve eylemlere katılımlarda büyük bir düşüş yaşandı.

III.

PKK'nın ULUSLARARASI BAĞLANTILARI

PKK içindeki farklı yapılanmalar, PKK'nın Avrupa kanadı ve örgütün iç ve dış dinamikleri çözüm sürecinin önündeki en büyük dirençleri oluşturuyor. Çok bilinmeyenli bir denklem olan PKK'nın monolitik bir yapısı yok. PKK'nın hem birbiriyle bağımlı, hem de birbirinden bağımsız ideolojik, rantiyeci ve taşeron yapılanmalarını da hesaba katmak gerekir. PKK içindeki bu farklı yapılanmaların silahlı olduklarını vurgulamak gerekiyor.[14]

PKK farklı amaçları olan faaliyetleri aynı çatı altında toplayan bir terör örgütüdür. PKK gelir kazanmak amacıyla organize suç örgütleri kurmakta, Türkiye'de ve Avrupa'da uyuşturucu piyasasında önemli bir rol oynamakta, haraç almakta, insan kaçakçılığı ve insan ticareti yapmakta.

PKK'nın aynı zamanda başka ülkeler adına taşeron terör eylemleri de yapmaktadır. PKK Türkiye'nin bazı komşularıyla, bazı Avrupa ülkeleriyle ve Avrupa'nın dışındaki bazı ülkelerle ilişki ve işbirliği içindedir. PKK bu ilişkilerini doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki kategoride düzenlemektedir.

PKK doğrudan örgütsel faaliyet kapsamında söz konusu ülkelerle ilişki içindedir. Dolaylı olarak ise PKK, bu ülkelerde ticari faaliyetler, sanatsal etkinlikler, eğitim faaliyetleri, medya faaliyetleri ve diğer her türlü dernek ve sivil toplum kuruluşları adı altında eğitim ve propaganda faaliyetleri düzenlemektedir. PKK'nın farklı ülkelerdeki bağı, örgütün bu ülkelerden bağımız hareket etmesini zorlaştırmaktadır. Söz konusu ilişkiler ve sınırlılıkların, ileride daha ayrıntılı anlatılacak olan çözüm sürecinde, PKK'nın silah bırakması üzerinde nasıl bir etki oluşturacağı tartışma konusudur.

IV.

PKK'nın 2012 YILI DÖNÜM NOKTASI

2012 yılı, PKK'nın amacının ve eylemlerinin yurt içinde ve dışında sorgulanması açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Türkiye'de son on yılda Kürt sorununun çözümüne ilişkin önemli adımlar atılmasına rağmen, 2012 yılında PKK bütün bu ilerlemeleri yok sayarak eylemlerini daha da artırdı. Bu durum PKK'nın ciddi bir çelişki içinde olduğunu göstermektedir. PKK'nın yaşadığı bu çelişki Türkiye'nin içinde ve dışında fark edilmiştir. 2012 yılında sadece askeri hedefleri değil, sivilleri de vuran PKK, Avrupa'daki meşruiyetini de büyük bir ölçüde yitirdi. PKK'ya olan doğrudan destek daha az görünür hale geldi. Avrupa ülkelerinde PKK'nın yayın organlarına, medya faaliyetlerine ve şirketlerine yönelik polis operasyonları arttı.

PKK'nın 2012 Türkiye Hedefleri ve PKK'yla Mücadele

Arap Baharı ve Suriye'deki gelişmelerden de cesaret alarak silahlı eylemlerini artıran PKK[15] 2012 yılını "final yılı" ilan etmişti. Finale giden yolun ilk aşamasında PKK, Türklerle Kürtler arasında geniş çaplı kitlesel çatışmaları meydana getirmeyi planlamıştı. Bu yüzden PKK 2012 yılında sivil-asker, Türk-Kürt ayırt etmeden hem askeri, hem de sivil hedeflere saldırdı. PKK bazı eylemlerini güvenlik güçlerinin üzerine atarak, Türk-Kürt çatışmasını ateşlemeye çalıştı. Bu dönemde "Devrimci Halk Savaşı"nı ilan eden PKK, Diyarbakır'ı Tahrir Meydanı'na çevirmeyi planladı.

Finale giden yolun ikinci aşamasında, PKK eylem tarzını değiştirdi. PKK daha önceden "vur-kaç" eylemleri yapıyordu. 2012'de eylem stratejisini değiştiren PKK bu kez, alan hâkimiyetini sağlamaya yönelik "vur-kal" taktiğini uygulamaya koydu. PKK bölgesel alan hâkimiyetini sağlayarak bunu da tüm dünyaya ilan etmeyi planladı. PKK'ya göre valilik veya benzeri bir kamu binasına, sözde PKK bayrağının dikilmesi, söz konusu alan hâkimiyetinin simgesel işareti olacaktı. Suriye'nin kuzeyinde bulunan Afrin ve Kobani'de sözde PKK bayrağı çeken PKK, Türkiye'nin Güneydoğusunda bulunan Hakkâri ve Şırnak'ta il ve ilçe merkezlerinde sözde PKK bayrağı çekmeyi istedi. Hatta BDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş, 30 Ağustos 2012 tarihinde yaptığı bir konuşmada, PKK'nın Türkiye'nin Güneydoğusunda 400 kilometrekare alana hâkim olduğunu söyledi. Bu

dönemde PKK, Suriye'deki gelişmeler üzerinden Türkiye'de yeni oluşumlar peşindeydi.

PKK bölgede sadece güvenlik kuvvetlerine değil, sivillere, okullara ve öğretmenlere olan saldırılarını 2012'de de devam ettirdi. PKK ayrıca baraj, yol, köprü ve havaalanı inşaatlarına olan saldırılarından da vazgeçmedi. Bölgenin ekonomik ve sosyal altyapısına yönelik saldırılar, Kürtlerin hakları için mücadele ettiğini iddia eden PKK'nın içinde bulunduğu çelişkiyi tüm dünyaya göstermesi açısından yeterli oldu.

PKK'nın içinde bulunduğu çelişki aynı zamanda onun toplumsal meşruiyetinin sorgulanmasına neden olmaktadır. Gittikçe otoriterleşen PKK, Kürt hareketini ve Kürt siyasetini de vesayeti altına almaktadır. Kürtler sadece PKK seçeneğine hapsedilmekte ve Kürt siyasal hareketi monolitik yapısından kurtulamamaktadır.

PKK'nın 2012 yılında hem eylemsel hem de propaganda olarak atağa geçmesi, güvenlik kuvvetleri karşısındaki hezimetini engelleyemedi. Türk güvenlik kuvvetleri ve istihbarat birimleri daha önceki hatalarını tekrarlamadılar ve son derece başarılı işbirliği ve eşgüdüm içine girdiler. Kırsal alanda istihbarat birimlerinin desteğiyle askeri birlikler, jandarma ve polis çok başarılı operasyonlar yaptı. PKK'nın "vur-kal" taktiğine karşı güvenlik kuvvetleri de alanda hareketli olmayı esas aldı. Üst düzey komutanlar da çatışma alanlarına gelerek, PKK'ya yapılan operasyonlara bizzat katıldılar. Böylece güvenlik kuvvetlerinin de motivasyonu artmış oldu ve PKK'ya karşı büyük bir üstünlük sağladılar.

Güvenlik kuvvetleri terörle mücadele yaparken, hukukun üstünlüğünü elden bırakmadılar ve bölgede toplumsal desteği de sağlamaya gayret ettiler. Güvenlik kuvvetleri sadece militer değil, aynı zamanda psikolojik üstünlüğü de tekrar sağladılar. 2012 yılında PKK'nın Kuzey Irak'ta bulunan kamplarına da operasyon yapılarak ölü, yaralı ve teslim olanlarla birlikte yaklaşık yurt içinde ve dışında yaklaşık 1500 terörist etkisiz hale getirildi. Bu rakam, PKK'nın dağ kadrosunun yaklaşık üçte birine karşılık gelmektedir. Ayrıca güvenlik güçlerinin uzun yıllardır girilmeyen mağaralara girmesi ve terör örgütünün önemli bir gelir kaynağı olan uyuşturucu hammaddesi üretimi ve uyuşturucu kaçakçılığına yönelik operasyonları, örgütün özellikle yurt içindeki gelir kaynaklarına ciddi bir darbe vurdu. Bu süreçte güvenlik kuvvetlerinin 1990'lı yıllarda yaptığı yanlış uygulamaların terk edildiği görüldü. Örneğin Güvenlik kuvvetlerinin birincil önceliği PKK'lıların sağ olarak ele geçirilmesi oldu ve hukuk devletinin temel ilkelerine sadık kalmaya özen gösterildi.

V.

ÇÖZÜM SÜRECİ'nin ÖNCESİ

2012 yılında Ortadoğu'daki gelişmeler, Arap Baharı ve Suriye'de yaşanan iç savaş, PKK'nın hedeflerinde ve politikalarında önemli değişimlere neden oldu. Suriye'de PYD'nin etkinliğinin artması, PKK'nın ayrı bir devlet kurma ümitlerini artırdı. Daha önce belirttiğimiz gibi, Türkiye'nin Güneydoğusunda alan hâkimiyeti sağlamaya yönelik eylemlerini artıran PKK, 2012 yılını final yılı ilan etti ve devrimci halk savaşını başlattı.

PKK'nın şiddetini artırması, Türkiye'nin PKK'yla mücadele kararlılığını daha da artırdı. AK Parti'nin PKK'yla mücadele ve Kürt sorunun çözümü politikalarını iki başlıkta ele alabiliriz:

1. PKK ile mücadele
2. Kürt sorununun çözümü için siyasetle müzakere

2012 yılından önce güvenlik kuvvetlerinin PKK'yla mücadelesi daha çok proaktif uygulamalar içermekteydi. Güvenlik kuvvetleri ile istihbarat birimleri arasında işbirliği ve eşgüdümün başarılı bir şekilde sağlanması, PKK ile mücadelenin proaktif boyuttan reaktif boyuta geçmesini sağladı. Daha önceki uygulamalarında kendilerine yapılan PKK saldırılarından sonra harekete geçen güvenlik kuvvetleri, reaktif mücadele kapsamında PKK'nın Türkiye'nin içindeki ve Kuzey Irak'taki kamplarını aralıklarla bombaladı. Türkiye'de güvenlik kuvvetleri PKK'ya ağır kayıplar verdirdi. 2012'yi final yılı ilan eden PKK büyük bir yenilgiye uğradı.

Oslo Görüşmeleri

PKK'nın silahları bırakması için atılan adımlar kapsamında, "görüşme" ve "müzakere" kavramları birbirinin yerine kullanılmaktadır. 2009 tarihinden itibaren "demokratik açılım" projesi kapsamında MİT ile PKK temsilcileri arasında Norveç'in başkenti Oslo'da PKK'nın terör eylemlerine son vermesinin sağlanması amacıyla yapılan görüşmeler 'Oslo görüşmeleri', bu görüşmelerle ortaya çıkan sürece de 'Oslo süreci' denilmektedir.

Oslo görüşmeleri siyasi kaygılar ve toplumun geniş bir kesiminin söz konusu görüşmelere hazır olmadığı düşüncesiyle, önce kamuoyundan gizli tutuldu. Muhalefet, Başbakan'ı PKK'yla görüştükleri yönünde sıkıştırdı. Başbakan Erdoğan görüşmeleri yalanladı, hatta görüşmeleri ispat edemeyenleri "şerefsiz!" olmakla suçladı.

Ortadoğu'daki gelişmeler, Arap Baharı'nın etkisi ve Suriye'de Kürtlerin ülkenin kuzeyinde belli yerlerde hâkimiyet sağlamaları, PKK'yı şiddete devam konusunda cesaretlendirdi. PKK barış görüşmeleriyle değil de, şiddete devam ederek hedefine daha kolay ulaşabileceği düşüncesiyle Oslo'da görüşme masasını devirdi. Görüşme kayıtları ve ele alınan konular kamuoyuna sızdırıldı. Görüşmeleri reddeden Başbakan ve AK Parti hükümeti zor durumda bırakıldı. Görüşmelerin sızdırılmasından sonra 14 Temmuz 2011 tarihinde 13 askerin şehit edildiği Silvan saldırısı gerçekleşti. Aynı gün BDP demokratik özerklik ilan etti. Bu iki önemli gelişme, Türkiye ile PKK arasında devam eden Oslo görüşmelerinin sona erdirilmesine yetti.

Görüşmelere ait olduğu iddia edilen ses kayıtları ilk olarak 13 Eylül 2011 tarihinde Dicle Haber Ajansı'nın internet sitesinde yayınlandı. Söz konusu ses kayıtlarında MİT yöneticilerinin, PKK'nın Türkiye'nin metropollerini bombalarla doldurmalarını şikâyet eden ifadeleri medyaya yansıdı. Daha sonra görüşmelerde yapılan yazılı kayıtlar da bazı internet sitelerinde yayınlandı. Hükümet bu konuda resmi bir açıklama yapmadı ancak Başbakan Erdoğan, görüşmelerin sızdırılmasından PKK'yı sorumlu tuttu.[16]

VI.

ÇÖZÜM SÜRECİ

Dünya tarihine bakıldığında hiçbir ülkenin terörle mücadelede sadece militer yöntemlerle başarılı olduğu görülmemiştir. Terörle mücadelenin temel şartı, teröre neden olan yapısal faktörlerin ortadan kaldırılmasıdır. Ayrıca ayrılıkçı etnik bir hareket olan PKK ile mücadelede, örgüte yönelik toplumsal desteğin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Aksi halde terör örgütlerinde her öldürülen teröristin yerine başka bir teröristin bulunması zor değildir. Öcalan'ın "her Kürt evinden bir ölü" hedefinin olduğu bilinmektedir. "Her evden bir ölü" hedefiyle, PKK hem toplumsal tabanı canlı tutmayı, hem de ihtiyaç duyduğu insan kaynağını temin etmeyi planlamaktadır.

PKK'nın şiddetini bitirmek ve Kürt sorununu çözmek için Türkiye'nin politik gündemi 2013 yılının ilk günlerinden itibaren oldukça yoğun geçmektedir. Devlet ile PKK arasında terörün sona ermesi için yapılan görüşmeler tekrar başlamıştır. "Çözüm süreci" olarak adlandırılan bu çalışmalar, görüşmenin yapıldığı yer, görüşmenin tarafları ve taraf olmak isteyen diğer Kürt aktörler ve görüşmelerin gündem maddeleri açısından "Oslo Süreci" olarak adlandırılan birinci müzakere sürecinden farklılıklar göstermektedir. Görüşmelere Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) başkanı ve diğer MİT yetkilileri katılırken, PKK adına da İmralı Adası'nda ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılan örgütün lideri konumundaki Abdullah Öcalan katılmaktadır. Diğer taraftan görüşmelerin bir kısmı da MİT görevlileriyle, Kuzey Irak'taki Kandil Dağı'nda üstlenen PKK'nın dağ kadrosu liderleriyle ve Kuzey Irak'ın Erbil kentinde gerçekleşmekte.

Yeni sürece önce II. müzakere süreci, sonra ise İmralı süreci dendi. Daha sonra çözüm süreci kavramı kullanılmaya başlandı. İmralı Adası'ndaki müzakerelere "çözüm süreci" denemesinin birçok anlamı var. Sürece verilen adın daha kapsayıcı ve entegre öneriler içermesi ve savaş yapan iki tarafın varlığını ima eden deyimlerden ve spesifik bir isim verilip de amaçlanan hedeflere tam olarak ulaşılamayınca, sürecin başarısız kılınması riskinden kaçınmak için çözüm süreci denmektedir.

Çözüm Süreci: Temkinli İyimserlik

Başbakan Erdoğan "temkinli iyimserlik" yaklaşımını elden bırakmamak gerektiğini vurgulasa da,

yeni müzakere süreci toplumda büyük bir heyecan yarattı. Bu heyecanın oluşmasında medyanın rolü büyüktür. Devlet açısından baktığımızda geçmişten alınan derslerin yeni sürecin yönetimine büyük bir katkısı olduğu görülüyor. Bu sevindirici gelişme, başta Başbakan Erdoğan olmak üzere diğer AK Partili siyasetçilerin ifadelerine de yansıyor. Başbakan süreci tek bir kelimeyle açıklamıyor artık. Başbakan süreci umutlu, iyimser ve temkinli olmakla ifade ediyor. Süreci bu kavramlarla açıklamak çok önemlidir. Ocak ayının ilk haftası, Başbakan'ın siyasi danışmanı ve AK Parti milletvekili Yalçın Akdoğan'ın "temkinli iyimserlik" ikazına rağmen süreç hakkında aşırı bir iyimserlik, toplumsal ve siyasal atmosferimize hâkim oldu.

Türkler ve Kürtler yaklaşık otuz yıldır devam eden ve yaklaşık kırk bin yaşamın sona erdirildiği PKK teröründen kurtulup bir arada barış içinde eşitçe yaşayacakları günlere ulaşmak için sabırsızlanıyor. Bu heyecanımıza sabırsızlık da eklenince gerçekçi olmayan beklentiler içine girme riskiyle karşı karşıyayız. Medya'da kulağı delik bazı yazarlar sürecin öncesine, şimdiki haline ve geleceğine yönelik son derece iyimser yazılar yazdılar. Sürecin basamakları birer birer anlatıldı; hatta "off the record" kalması gereken bazı açıklamalar, gazetecilik refleksiyle gereksiz bir şekilde hepimizin önünde detaylandırıldı. Hükümetin geçmişin deneyimlerini yeni sürece yansıttığı görüldü, toplumun çok geniş bir kısmı ikna da oldu. Bu sefer "temkinli iyimserliğe" bir de "umut" eklendi.

Gerçekler Işığında Umutlu, İyimser ve Temkinlik Olmak

Çözüm için umutlu, iyimser ve temkinli olmak yetmez. Politika ve eylem planlarının mutlaka gerçeklerin göz önüne alınarak yapılması gerekir. Ancak gerçeği görerek yapılan çalışmalar bizi barışa götürür. Bir kez daha soralım o halde: PKK'nın gerçeği nedir?

PKK içeride ve dışarıda bağları olan uluslararası bir terör örgütüdür. PKK'yı sadece Türkiye'deki Kürtler oluşturmuyor. Örgütte İran, Irak, Suriye ve diğer ülkelerden de teröristler var. PKK sadece kendi aklıyla hareket etmiyor. PKK Ortadoğu, Avrupa ve diğer yerlerdeki bölgesel ve küresel aktörlerin aklıyla hareket ediyor. Bu yüzden PKK gücünü bölgesel ve küresel aktörlerden alıyor. Söz konusu aktörler PKK'nın kendi ülkelerinde yaptığı yasadışı ekonomik ve siyasi faaliyetlerine göz yumuyor. Hatta bazı ülkeler kendi güvenlikleri için tehdit olsa bile bu faaliyetleri destekliyor. Bu ülkeler kırmız bültenle arananları Türkiye'ye vermiyor.

PKK çokuluslu ve çok ortaklı bir terör örgütüdür. Örgütte kararlar oybirliğiyle alınmıyor. Çözüm sürecinin başında muhatap Öcalan'dır dediklerinde Devlet "tamam" dedi, ancak sonrasında diğer ortaklar da bizde varız diyerek muhatap alınmaları konusunda ısrarlı davranmaktadırlar.

Yeni müzakere sürecinde PKK'nın farklı ortakları kendilerine yeni roller biçiyor. Bu yeni rollerin ilk sahneleri Çukurca'da ve Paris'te sergilendi. Yeni rollerin İran, Rusya, Irak, Suriye, Fransa, Britanya ve ABD versiyonları da olabilir.

Norveç, İsveç ve Almanya'nın bu gerçeklikteki rolünün hiç hesaba katılmamasının nedeni cehalet mi yoksa başka bir şey mi? Yunanistan'daki kamplarda hala PKK'lılar var mı? Fransa Devlet Başkanı'nın, ocak ayında Paris'te öldürülen PKK'lı kadınlardan biriyle Fransa Devleti'nin sürekli olarak görüştüğünü söylemesi, PKK'nın Avrupa'daki ilişkilerini ve PKK gerçeğinin anlaşılmasına yetmez mi? PKK'nın mali kaynaklarını düzenleyen ortaklarına ne demeli? PKK'nın mali kaynakları yok edilmeden barış gelir mi?

Çözüm Süreci'nin Oslo Süreci'nden Farkı

Çözüm süreci, Oslo sürecinden yöntem, taraflar ve ele alınan konular itibariyle farklıdır. Oslo sürecinde aracı ülkeler vardı. Yeni süreçte sadece MİT ile Öcalan görüşmektedir. Yeni süreçte BDP'de belli bir oranda yer almakta. Çözüm sürecinin ilerleyen aşamalarında ise başka aktörlerin de sürece dâhil olabileceği tartışılmakta. PKK'nın diğer bileşenlerinin Öcalan'ın vereceği mesajlara ve yapacağı çağrılara nasıl karşılık vereceği ortaya çıkacak.

Devlet Oslo sürecinden dersler çıkarmış görünüyor. Bu süreç görece şeffaf bir şekilde devam ediyor. Hatta gerektiğinden daha fazla bilgilerin

etrafta konuşulmasının sürece zarar verme riski ortaya çıktı. Çünkü atılan her adımın medyada paylaşılması, süreci bir müzakere ve pazarlık süreci olmaktan çıkarmaktadır. Toplumun çok geniş bir bölümü dolaylı olarak çözüm sürecine dâhil olmuş oldu. Bu da çözüm adına toplumsal beklentilerin artmasına neden olmaktadır. Bu süreçte istenmeyen gelişmeler toplumsal desteğin zayıflamasına ve müzakerelerin tıkanmasına neden olur. Çözüm sürecine yönelik toplumsal ve siyasal desteğin Oslo sürecine olan destekten daha fazla olduğu görülmektedir.

2012 yılında aldığı ağır yenilgi, PKK'nın tutumunda değişikliklere yol açtı. PKK'nın tutumundaki değişiklik, Çözüm Süreci'nin Oslo Süreci'nden farklı olmasının başka bir nedenidir. Oslo Süreci'nde PKK, Suriye'deki gelişmeler ve Arap Baharı'nın da etkisiyle kendisini güçlü görüyordu. Bu dönemde PKK, hem Devlet'le görüşüyor, hem de Oslo sürecini boşa çıkartacak şekilde, sadece silahlı mücadeleyle bir yere varılabileceğini düşünüyordu. Oysa PKK kentlerde ve kırsalda büyük bir yenilgi aldı. PKK Oslo sürecini boşa çıkararak varmak istediği hedefe ulaşamayacağını ve silahla bir yere varamayacağını anlamış oldu.

Çözüm Sürecinin Sınırlılıkları

Çözüm sürecinde, siyasi partilerin yapıcı dil kullanma konusunda yeterli duyarlılığı göstermekten kaçındıkları görülmektedir. Siyasi partiler daha çok birbirlerini suçlama üzerinden siyasal söylemlerini oluşturmaktadırlar. Taraflar hem süreci idare etmeye çalışırken, aynı zamanda tabanlarına da mesaj vermeye çalışmaktadır. Çözüm sürecinin dili ile siyasi partilerin tabanlarına verdikleri mesajların dilinde farklılıklar oluşmaktadır. Başbakan yeni süreci turnusol kâğıdına benzetmektedir. Başbakan'a göre kimin çözümden yana, kim de çözümden yana olmadığı bu süreçte anlaşılacak.

Başta Başbakan olmak üzere diğer siyasetçilerin yaptığı açıklamalara göre çözüm süreci, bazı sorunlara rağmen devam etmektedir. Sorunların başında, görüşmelerde tarafları kimlerin temsil edeceği konusunda uzlaşının sağlanamaması gelmektedir. Çözüm sürecinde Devleti MİT yetkilileri temsil ediyor. Diğer tarafla ilgili beklentiler ve talepler var. Bu beklenti ve taleplerin zaman içinde değişmesi, müzakerelerin ilerlemesini engellemektedir. Taraflardan karışık mesajlar gelmekte ve bu yüzden taraflar arasında tam güvenin oluştuğunu söylemek zor.

Başbakan müzakerenin belirli bir takvime göre yapılmadığını, gelişen şartlara göre müzakerelerin ilerlediğini söyledi.[17] Oysa Ocak ayında başta Abdülkadir Selvi olmak üzere hükümete yakın gazeteciler Devlet ile PKK arasında merdiven stratejisinin uygulanacağından, tarafların karşılıklı adımlar atacağından söz etmişti.[18]

Müzakerelerin belli bir takvime göre yapılamamasının temel nedeni, Kürt tarafını temsil edecek muhataplar konusunda anlaşmanın sağlanamamasıdır. BDP, Kandil ve PKK'nın Avrupa kanadı önce tek muhatap olarak Öcalan'ı gösterdiler. Daha sonra sadece Öcalan'ın müzakere yapılabilecek tarafı oluşturmayacağını söylediler. Öcalan'ın tek muhatap olmasına karşı çıkmalarının nedeni olarak Öcalan'ın PKK'nın lideri gibi görünse de, adada mahkûm olmasını gösterdiler. Onlara göre Öcalan'ın iletişimin sınırlı olması, onun PKK üzerindeki etkisini ve kontrolünü zayıflatmaktadır. Bu yüzden Öcalan'ın PKK üzerinde sınırlı bir etkisi var. Aynı zamanda İmralı Adası'nda ömür boyu ağırlaştırılmış hapse mahkûm Öcalan'ın bu durumu, çözüm sürecinin kapsamını ve atılacak adımları sınırlamaktadır. Devlet, Öcalan ve PKK arasında karşılıklı mesajların iletilmesinde ve tarafların birbirleriyle iletişiminde aksamalar yaşanmakta. Bu aksamalar müzakere sürecinin uzamasına neden olmaktadır.

Diğer taraftan Bölgede etnik milliyetçilik ve ayrılıkçı kimlik söyleminin yüksek olması, çözüm sürecini zora sokmaktadır. Bölgede Kürt kimliği bilinci yükselmiştir. PKK Kürt kimliğinin yükselmesi nedeniyle toplumsal taban desteğini genişletmeye çalışmaktadır. Kürt milliyetçiliğinin yükselmesinde PKK propagandalarının çok büyük bir payı vardır. Bu propagandalarının etkisi hakkında aşağıdaki ifadeler çok açıklayıcıdır:

> *Burada birinin başına taş düşse devletten bilir. İnsanlar ne olursa olsun bunu Kürt olmalarına bağlamakta ve biz Kürdüz diye bunları yapıyor demektedir"*[19]

Bununla beraber Devlet'in PKK'dan taleplerinin net olmasın rağmen, PKK'nın Devlet'ten taleplerinin açık olmaması da önemli bir sorundur. Örneğin PKK'nın statü talebi net değildir. Bunun da nedeni PKK tarafını kim/kimlerin temsil edeceği konusunda tam bir netliğin olmamasıdır.

Hükümet'e göre Öcalan'la görüşerek çözüme ulaşmak, en gerçekçi ve sonuç alıcı bir yöntemdir. Bundan dolayı hükümet sadece Öcalan'la görüşmek istiyor. Kürt oylarını temsil eden Barış ve Demokrasi Partisi, PKK'nın Kandil ve Avrupa kanatları bir taraftan tek muhatap Öcalan derken, diğer taraftan da müzakere sürecine dâhil olmak istiyor.

Oslo Sürecinde PKK'nın Talepleri

Oslo sürecinde görüşmeler MİT, Kandil, Avrupa'daki PKK ve avukatlar aracılığıyla İmralı Adası'ndaki Öcalan arasında gerçekleşti. Öcalan görüşlerini ve taleplerini kendisiyle görüşen avukatlar aracılığıyla iletti. Nisan 2010-Temmuz 2011 arasında avukatların Öcalan ile 56 kez görüştüğü iddia edilmekte.[20] PKK, Oslo sürecinde müzakerelerin gündemini ve atılacak adımların neler olacağını belirleyen taraftı. Görüşme masasında ele alınan yol haritasında Öcalan'ın sunduğu PKK'nın maksimalist taleplerinden oluşan talepler vardı. Bu taleplerin yerine getirilmesi AK Parti açısında da siyasal risk taşıyordu. PKK müzakerelerde sadece örgütün geleceğini değil, aynı zamanda Kürt meselesini de ele alıyordu. PKK, Kürtlerin anayasadaki vatandaşlık hakkı, demokratik özerklik, statü ve anadilde eğitim, seçim barajının düşürülmesi, Kürtçe savunma hakkının yaşama geçirilmesi, Öcalan'ın tecridinin kaldırılması, PKK'lı teröristlere af çıkarılması ve onların dağdan inmesi ve PKK'lıların bölgede oluşturulacak savunma birliklerinde görev alması meseleleri dâhil her konudaki taleplerini diretiyordu.[21]

PKK, Arap Baharı ve Suriye'de yaşanan gelişmelerin Türkiye'ye de yansıyacağını hesap etti. Türkiye ile PKK arasında devam eden Oslo görüşmeleri, PKK'nın 14 Temmuz 2011 tarihinde 13 askerin şehir edildiği Silvan saldırısı ile sona erdi.

İmralı Sürecinde PKK'dan İstenenler

Çözüm süreci, II. Müzakere süreci ya da Oslo süreci olarak da adlandırılan yeni süreç, birinci müzakere süreci olarak da adlandırılan Oslo Süreci'nden birçok alanda ayrışmaktadır. Devlet açısından çözüm sürecinin birinci hedefi PKK'ya silah bıraktırmak, Örgüt'ün sınır dışına çekilmesini ve silahlarının teslim edilmesini sağlamaktır. Kandil'deki lider kadroların ve teröristlerin akıbetinin ne olacağı da ele alınan konuların başında gelmektedir. Görüldüğü gibi yeni müzakere süreci, silah bırakmadan tutun da PKK örgütünün liderlerinin ve elemanlarının geleceğine ilişkin konuları ele almaktadır. İkinci müzakere süreci ise şimdilik sadece MİT ve Öcalan'la yürütülüyor. BDP, KCK ve Kandil de sürece dâhil olmak istiyor. Bu sürece ileri aşamalarda başka ülkelerin de dâhil olması söz konusu olabilir.

VII.

ÇÖZÜM SÜRECİ ve PKK

PKK ile Mücadele, PKK'nın Siyasi Uzantılarıyla Müzakere

Hükümet'in söylemlerinde terörle mücadele ile Kürt sorununun çözümünün siyasetle müzakere edilmesi meseleleri ayrı tutulmaktadır. Başbakan Erdoğan tüm konuşmalarında bu ayrımın altını çizmektedir. Hükümetin dilinde bu yaklaşım "PKK ile mücadele, PKK'nın siyasi uzantıları ile müzakere" şeklinde formüle ediliyor. Bununla birlikte gerek Oslo sürecinde, gerekse Çözüm sürecinde Hükümet'in bu formülünün tam olarak uygulanmadığını görüyoruz. Hükümet PKK ve liderleriyle sadece PKK sorununu konuşmuyor. Hükümet aynı zamanda Kürt sorunu ile ilgili çok önemli konuları PKK ile müzakere ediyor. Bu da geniş bir eleştiriliyor. Eleştirilerin temel nedenleri şunlardır:

- Hükümet bir taraftan PKK'yı bitirmeye çalışırken, öte taraftan PKK'yı güçlendiriyor. Çünkü PKK Kürtlerin haklarına ilişkin atılan adımları, kendi hanesine kazanç olarak yazıyor.
- Kürtlerin hakları PKK ile pazarlık yapılacak bir mesele değildir.
- Sadece PKK'nın çözüm sürecinde olması, PKK'nın Kürtler üzerindeki vesayetini artırır.
- PKK'nın Kürt siyasetini tekelinde tutması, bir zamanlar Devlet'in baskısı altında ezilen Kürtlerin, şimdi de PKK'nın baskısı altında ezilmesine neden olur.
- PKK meselesi ile Kürt meselesi iç içe geçmiş meseleler olmasına rağmen, her iki meseleyi birbirinden ayrı ele almak gerekir. PKK meselesi Kürt meselesinin bir sonucudur.
- Kürtlerin hakları meselesinin PKK veya sadece BDP ile konuşulması, geniş Kürt kitlelerinin sürece dâhil olmasını engeller.

PKK Silah Bırakır mı?

Çözüm sürecinde AK Parti, PKK'nın taleplerinin ne kadarını nasıl karşılayacağı konusunda net bir politika izlememektedir. Bu belirsizlik çözüm sürecine ilişkin çok önemli soruları ortaya koymaktadır:

AK Parti çözüm sürecinin başarıya ulaşabilmesi için silahların susmasını ve PKK'nın sınır dışına

çıkmasını şart koymuştur. Soru şu: silah bırakması için, PKK'ya ne verilecektir? PKK neyin karşılığı ikna edilecektir?

Prof. Dr. Erol Kurubaş bu kaygıları aşağıdaki şekilde soru haline getirdi: PKK'nın tasfiyesi mi, Kürt sorununun çözümü mü? Kurubaş haklı olarak amacın sadece PKK'nın tasfiyesi olması halinde, Kürtlerin nasıl ikna edileceğini soruyor.[22]

Çözüm sürecinde izlenecek politikaların hem Kürt sorununun çözümüne, hem de PKK'nın silah bırakmasına ilişkin daha genel bir çözüm modeline göre belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca Kürt sorunu ile PKK sorununun birbirinden ayrı sorunlar olduğunu unutmamak gerekiyor. Buna rağmen PKK sorununun kaynağında Kürt sorununun olduğunu bir kez daha vurgulamayalım.

PKK'nın Sınırın Ötesine Çekilmesi

Barışın sağlanması ve Kürtlerin haklarına ilişkin önemli reformların yapılabilmesi için önce silahların susması ve PKK'nın sınır dışına çekilmesi gerekmektedir. Güvenlik tehdidi altında kapsamlı reformların yapılabilmesi söz konusu değildir.

Öte taraftan PKK'nın silah bırakmasını istemeyenlerin listesi ise bir hayli uzundur. Çünkü içinde sadece Türkiye Kürtlerini barındırmayan PKK'da, İran, Irak ve Suriye Kürtleri de var. Bu yüzden İran, Irak ve Suriye ile PKK arasındaki çıkar ilişkisinden dolayı PKK'nın silah bırakması zor görünüyor. Buna ek olarak PKK'nın stratejik aklı olan Batı'nın, Rusya'nın ve İsrail'in de PKK'nın bitmesini istediği de şüphelidir. Ayrıca PKK'ya silah satan grupları da hesaba katmak gerekir. Öcalan otoritesini cezaevlerindeki PKK'lıların ölüm oruçlarını sona erdirerek yeniden inşa etti. Buna rağmen, silah bırakma konusunda Öcalan'ın PKK'nın tamamı üzerindeki etkisinin yetersiz olduğu yönünde endişeler vardır.

PKK liderleri, örgütün silahları bırakması halinde etkisizleşeceklerini düşünmektedir. Çünkü PKK örgütsel olarak geldiği noktayı, silahlı mücadeleye borçludur. Silahla siyaseti tasarlama peşinde olan PKK bu anlayış nedeniyle, Oslo sürecinde şiddeti artırarak Devlet'le görüşme masasına daha güçlü olarak oturmayı hedeflemişti.

Yaklaşan Seçimler ve PKK'dan Beklenenler

Çözüm süreci, PKK'nın örgüt içi dinamiklerinden kaynaklı sorunlar nedeniyle her an sona erme durumuyla karşı karşıyadır. Bu yüzden yeni süreç kırılganlığıyla ön plana çıkmaktadır.

Yerel seçimlerin ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinin 2014, genel seçimlerin ise 2015 yılında yapılacak olması, çözüm sürecine daha farklı anlamlar yüklemektedir. Sürecin olumsuz sonuçlanması, AK Parti'nin başarısızlık hanesine yazılacağından dolayı, seçim sürecinde çözüm sürecinin provoke edilmesi riski daha yüksektir.

AK Parti yeni çözüm sürecinin yönetiminde Oslo sürecinden farklı yaklaşımlar sergilemektedir. Her ne kadar Başbakan Erdoğan, daha sonra olmadığını söylese de, sürecin bir takvime göre işlemesi kararlaştırılmıştı. Bu takvime göre PKK'dan istenenler çok net:

1. Silahların susması,
2. Sınır dışına çekilme,
3. Silahların teslim edilmesi,
4. Militanların başka bir ülkeye gitmeleri.

Yukarıdaki dört aşamanın gerçekleşmesi kurallara bağlanmış görünüyor. Çekilme sırasında Türk güvenlik kuvvetleri PKK'ya operasyon yapmayacak. 1999 yılında yaşanan sınır dışına çekilme sürecinde PKK'lılara yönelik operasyon yapılmıştı. Bu süreçte Hükümet, PKK'ya sınır dışına çekilme sürecinde operasyon yapmayacağı yönünde garanti verdi.

Bununla birlikte 2009 yılında başlayan Oslo sürecinde de hükümet operasyonlara ara vermesine rağmen, PKK eylemlerini sonlandırmadı ve kentlere silahlarını yığdı. Deyim yerindeyse PKK hükümeti oyaladı ve güç kazandı. Hükümet geçmişten ders alarak, yeni süreçte PKK'nın silahları susturmasına kadar operasyonlara devam edeceğini sürekli olarak tekrarlamaktadır.

MİT'in PKK ve Öcalan'la yaptığı müzakereler, terörün bitmesi ve güvenliğin sağlanmasına yöne-

lik kaygıların giderilmesini taşımaktadır. Bununla birlikte Kürtlerin haklarına ilişkin somut adımların atılmasını gerektiren siyasi süreçlerin de ayrıca devreye konması gerekmektedir. Böylece Kürt sorununun bir sonucu olan PKK sorununun çözümünde önemli bir yol alınmış olur. Çünkü PKK varlığının ve eylemlerinin meşruiyetini, Kürtlerin yoksunluğuna bağlıyor ve eylemlerinin Kürtleri yoksunluktan kurtaracağını iddia ediyor. Dolaysıyla Kürtlerin haklarının verilmesi, PKK'nın varlık nedenini ortadan kaldıracaktır.[23]

Çözüm Sürecinde Taraflar ve Muhataplar Kimlerden Oluşacak?

Oslo sürecinde MİT yetkilileri adı açıklanmayan ama Britanya olduğu bilinen hakem devletin nezaretinde PKK'nın Avrupa'daki liderleriyle görüşmüştü. Ancak bugünkü çözüm sürecinin yurtiçinde yapılması muhataplık sorununu da beraberinde getirmiştir. Bunun temel nedeni PKK'nın farklı liderler tarafından idare edilen farklı düşüncedeki yapılardan oluşmasıdır.

PKK'nın Türkiye; İran, Kuzey Irak, Suriye ve Avrupa'da yapılandığı bilinmektedir. PKK monolitik bir yapıya sahip değildir. PKK'nın bu yapılanması, PKK'nın gerçek liderinin kim olduğu tartışmalarını ortaya koymaktadır. PKK'nın gerçek lideri olan Öcalan'ın hapiste olması nedeniyle PKK'ya ne kadar hâkim olduğu tartışılmaktadır. Bu arada Kandil'de bulunan diğer PKK liderleri de açıktan olmasa bile liderlik iddiasında bulunmaktadırlar.

12 Eylül'de başlayıp 18 Kasım 2012 tarihinde biten hapishanelerdeki açlık grevinin sona ermesinde Öcalan önemli bir rol oynadı ve Öcalan'ın PKK üzerindeki liderliği güçlendirilmiş oldu. Devlet'e göre hapisteki Öcalan'ın müzakerelerde muhatap alınması, barışın sağlanmasında en kolay ve sonuca giden bir yol olarak görülmektedir. Abdullah Öcalan'ın PKK üzerinde ne kadar etkili bir aktör olduğu konusu tekrar gündeme geldi. Ölüm oruçları sürecinde Öcalan, etkili bir isim olduğunu bir şekliyle hatırlatmış oldu.

Daha önce muhatap Öcalan'dır BDP, bu kez Kandil'i, KCK'yı ve kendilerini, sürecin "olmazsa olmaz"ları listesine koydu. Taraflar bir taraftan Türkiye'nin sadece Öcalan'ı muhatap almasıyla kalıcı barışın sağlanamayacağını öne sürerken, 24 Ocak 2013 tarihinde Kandil, Kandilsiz de görüşmelerin devam edebileceğini söyledi. BDP ayrıca bu sürecin bir BDP ve AK Parti ortaklığı olmadığını söyleyerek AK Parti ile çalışmadıklarını söylediler. BDP'nin AK Parti ile çalışmadıkları yönünde açıklamalarda bulunmasının birçok nedeni olabilir.

İlk neden olarak muhtemel başarı halinde kazancın AK Parti'ye değil, kendi hanelerine yazılmasını planlamaları akla gelmektedir. Ayrıca BDP Eşbaşkanı Demirtaş, müzakere aşamasına henüz gelinmediğini söyleyerek bizleri şaşırttı. Öcalan'ın koşullarına yönelik yapılacak iyilrştirme kapsamında onun Ada'dan getirilmesinin bile yetmediğini vurgulayan Demirtaş, talebini daha da ilerletti. Demirtaş bu kez Ada'nın sular altında bırakılmasını isteyerek, Devlet'ten Öcalan veya bir başkası için Ada'ya hapsetme yaklaşımını terk etmesini istedi.

Çözüm sürecinde BDP'nin nasıl bir tavır takınacağı da önemli. 2011 yılında parlamentoya giren BDP, Kürt halkının siyasette temsilinde önemli bir role sahiptir. 2011 genel seçimlerine, 2007 seçimlerinde olduğu gibi bağımsızlarla katılan BDP, genel oyların %.6,6'sını aldı. Buna rağmen BDP'ye yönelik suçlamaların başında BDP'nin PKK'dan bağımsız bir politika izlememesi ve sürekli olarak PKK'nın etkisinde şiddeti tırmandıran bir politika izlemesi gelmektedir. BDP'lilerin 18 Ağustos 2012 tarihinde PKK'lı teröristleri kucaklamasının basına sızması BDP'nin şiddete mesafe koymadığı ve PKK'nın uzantısı olduğu yönündeki eleştirileri daha da artırdı. BDP'nin çözüm süreci kapsamında yapılan görüşmelerde bulunmasını istediği isimlerin bazıları, AK Parti tarafından istenmemektedir. AK Parti özellikle Ahmet Türk'ün konuşmalarını ve topluma verdiği mesajları provakatif bulmaktadır. Örneğin 17 Ocak 2013 tarihinde Ahmet Türk, çözüm süreci başladıktan sonra yaptığı bir konuşmasında hükümetin Kürtleri bombaladığını iddia etmişti.

VIII.

KÜRT SORUNUNUN ÇÖZÜMÜNDE MEŞRU SİYASET ve SİYASETİN ETNİKLEŞTİRİLMESİ

Kürt ve terör meselesinin çözümünde silahlarla bir yere varılamayacağını anlayanlar ve bu sorunların siyasal zeminde çözülmesi gerektiğine inanlar yeni süreçte çözüme yönelik umutlarını artırdılar. Yeni sürece dair destek ve umutların artmasında "akan kanın durması için gereken neyse yapılmalıdır" anlayışının medyada yaygın bir şekilde işlenmesinin de katkısı oldu.

Bununla birlikte çözüm sürecini Karadeniz'de anlatacaklarını söyleyen BDP ve HDK'lılardan oluşan dört milletvekilinin 17 Şubat'ta başlayıp 22 Şubat'ta bitmesi planlanan Sinop, Samsun, Ordu, Giresun ve Trabzon ziyaretinin başlattığı tartışmalar, Türk milliyetçiliğinin tartışılmasında önemli bir eşik oldu. Sinop ve Samsun'da yaşanan olaylar nedeniyle heyetin Karadeniz turu planlanan tarihten önce, 19 Şubat'ta Samsun'da sona erdi.

Kürt hareketinin tabanı Kürt milliyetçiliğinden destek almaktadır. Kürt milliyetçiliğinin görünürlüğünün artması, Türk milliyetçiliğinin kendini koruma ve yaygınlaştırma refleksini artırmaktadır. Bu durum, Türkiye'de siyasetin gittikçe daha da etnikleşmesine neden olmaktadır.

Eskiden Kürt sorununun tanınmamasından kaynaklanan bir sorun vardı. Şimdi ise Türkiye'deki siyaset, Kürt sorununun tanınmasından sonra ortaya çıkan sorunlarla baş etmek zorunda kalmıştır. Dolayısıyla siyasetin bu kadar etnikleşmesi, Kürt sorununun çözümünde çok önemli adımlar atan AK Parti'nin atacağı adımları da etkilemekte. Çünkü Başbakan Erdoğan yaklaşan yerel seçimler ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinde milliyetçi oylara da talip. Bu nedenle AK Parti'nin izlediği politikalar "zik zak" olarak tanımlanıyor. Kürtlerin haklarına ilişkin atılan bir adım, diğer tarafta milliyetçilik duygularını kabartıyor. Başbakan Erdoğan milliyetçi tepkileri karşılama uğruna, Kürtlerin haklarına ilişkin atılan adımları yavaşlatıyor. Oysa asıl yapılması gereken Kürtlerin haklarına ilişkin hangi adımların atılacağının netleştirilmesi ve bunun bir takvime bağlanmasıdır. AK parti hem Kürt sorununun çözmek, hem de Türk milliyetçilerinin oylarından bir kısmını almak istemektedir. Bu iki farklı siyasi kulvar, AK Parti'nin izlediği politikaların net olmamasının en temel nedenidir.

Türk siyasetinin etnikleşmesi, Kürt sorunun çözümünün önündeki önemli engellerden biridir.

Atılan her adımın dikkatli olması gerekiyor. Şu anda siyasetçilerin adımlarına ve arasındaki tepkilere bakıyoruz. Sadece siyasetçilerin tepkileriyle "çözüm süreci"ni yönetemeyiz. Doç. Dr. Haluk Özdemir bu tehlikeyi aşağıdaki şekilde ele alıyor:

> *…Kürt sorununu çözmeye çalışırken kullanılan söylemlerde herkesin özenli olma sorumluluğu vardır. Yoksa farkına bile varamadan kendimizi, etnik siyasetin en tehlikeli biçimlerinin ortasında ve bir parçası olarak bulabiliriz. Ve etnik algılar siyasete hâkim olduktan sonra bunun geri dönüşü olmaz. Ne yazık ki Türkiye'nin bu yolda hızla ilerlediğini gözlemliyorum. Bu süreçte, temel vurgu, demokratik bireysel haklardan etnik grupların haklarına kaymaya başlıyor. Bu da, hak ve özgürlükleri genişletmez, siyaseti etnikleştirir.*[24]

Çatışma ve parçalanma etnik siyasetin en somut sonucu olduğunu söyleyen Özdemir çözüm sürecinde atılması gerek adımlar konusunda aşağıdaki uyarıları yapıyor:

> *" …parçalanmanın önkoşulu, etnik siyasette olduğu gibi dışlayıcı grup kimliklerinin ortaya çıkmasıdır. Bütünleşmeninki ise ortak bir kimlik inşasıdır. Ortak kimliğin yeniden yorumlanması veya etnikleştirilmesi, temel taşları yerinden oynattığı için parçalanma riskini de beraberinde getirir. Atılan her yeni adım, bu riski dikkate almak ve etnik siyaset tuzağına düşmeden bilinçli ve birleştirici bir strateji izlemek zorundadır.*[25]

Çözüm Süreci ve BDP

BDP, 2 Mayıs 2008 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı'na kuruluş dilekçesi partinin kurucu başkanı Avukat Mustafa Ayzit tarafından verilerek resmen faaliyetlerine başladı. Barış ve Demokrasi Partisi 29 Mart 2009'da yapılan yerel seçimlere 41 ilde örgütlenme şartını tamamlayarak katıldı. İlk seçimde parti Türkiye genelinde %0,06 oy aldı. Parti 12 Haziran 2011 seçimlerine yüzde 10'luk seçim barajına takılmamak için "bağımsız adaylar bloku" yöntemini kullandı. Böylece TBMM'ye 36 bağımsız milletvekiliyle girmiş oldu.

BDP Çözüm sürecinde muhatabın kim olacağı konusunda karışık bir rol oynamakta. Tek muhatap Öcalan'dır diyen BDP, Çözüm sürecinde etkin bir rol oynamak istiyor. BDP'nin bu tutumu yanlış değil aslında. Çünkü bugüne kadar PKK'nın isteği doğrultusunda hareket eden ve PKK şiddetini kınamayan BDP'nin çözüm sürecinde aktif rol olması, şiddetten siyasete doğru yol alındığının bir ifadesi olarak değerlendirilebilir.

Öte taraftan AK Parti tarafından PKK'nın uzantısı olmakla sürekli eleştirilen BDP de, AK Parti'nin çözüm sürecindeki tutumunu samimi bulmamakta ve bunu açıkça dillendirmekten de çekinmemektedir. BDP, AK Parti'nin attığı adımlara ve söylemlerine yönelik yapıcı olmayan bir tavır takınmaktadır.

BDP'ye göre çözüm sürecinde AK Parti'nin attığı adımlar, Kürt sorununun çözümünden çok, seçim yılı olan 2014 öncesi PKK'nın eylemsizleştirilmesine yönelik siyasi taktiklerdir. BDP'nin buna benzer açıklamaları, AK Parti ile BDP arasında var olan güven bunalımının daha da artmasına neden olmakta. Her iki parti arasında var olan uçurum, daha da derinleşmektedir. Bu da Kürt sorununun meşru siyaset yoluyla çözülmesini engellemektedir. BDP'siz bir çözüm süreci şu soruyu akla getiriyor: Sadece PKK'nın dâhil olduğu ve Çok boyutlu olan PKK sorunu ne derece çözülebilir?

IX.

PKK'nın SİLAH BIRAKMASI ÇÖZÜM İÇİN YETERLİ Mİ?

PKK sorunun bitmesi ve Kürt sorunun çözülmesi için Türkiye'nin ve PKK örgütünün kararlı adımlar atması gerekmektedir. PKK sorunu, Kürt sorununun bir sonucudur. Görüşmelerin başarılı olabilmesin temel şartı, PKK sorununun bitmesidir. Bununla birlikte PKK'nın silah bırakması, Kürt sorununun çözümü anlamına gelmeyecektir. Çünkü Türkiye'deki Kürt sorununun temel kaynakları dendiğinde ilk önce siyaset, haklar ve Kürt kimliği akla gelmektedir. Kalıcı çözümün sağlanması için PKK'nın sadece eylemsizlik kararı alması, Kuzey Irak'a çekilmesi ve silah bırakması yeterli değildir. Çözüm sağlanmasında Türklerle Kürtler arasında oluşturacak olan güçlü bir toplumsal entegrasyon çok önemli. Etle tırnak olduğumuza dair inancın güçlendirilmesi gerekiyor. Bu inanç Başbakan Erdoğan tarafından vurgulandı. Ama BDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş, etle tırnak olmadığımızı söyledi. Toplumsal düzeyde varolan "birarada yaşama" ve "etle tırnak olma" halinin, başta BDP'liler olmak üzere Kürtçü siyasal hareket tarafından reddedilmesi, toplumsal bütünlüğümüzü tehdit etmektedir. Bu yüzden kalıcı çözümün sağlanması için Türklerle Kürtler arasında bütünleşmenin güçlendirilmesi gerekiyor.

Kalıcı çözümün sağlanmasında toplumların birlikte yaşama iradelerinin rolü büyüktür. Birlikte yaşama iradesi zayıflarsa çatışmalar tekrar başlamakta. Örneğin, Kuzey İrlanda'da 1998'de resmi anlamda silahlar bırakıldı. 2013 yılının ilk günlerinde Belfast'ta Protestanlarla Katolikler arasında çatışmaların tekrar başladığına tanık olduk. Burada silahların bırakılması, iki toplum arasında kalıcı barışın sağlanmasına yetmemiş. Bu da birlikte yaşama iradesinin oluşmadığını ve toplumsal bütünleşmenin sağlanmadığını göstermektedir. Kuzey İrlanda'da Katoliklerle Protestanlar arasındaki ilişki ile Türkiye'de Türklerle Kürtler arasındaki ilişki aynı değildir. Bununla birlikte Kuzey İrlanda'daki son gelişmelerin benzerinin, Türklerle Kürtler arasında olmaması için dikkatli olmak gerekir.

PKK'nın silah bırakmasına dönük bir sürecin başarılı olabilmesi için Avrupa başta olmak üzere PKK'nın örgütlendiği tüm ülkeler nezdinde etkin bir diplomasi yürütülmesi ve onları çözümün parçası olmaya zorlamak gerekmektedir.

Bu açıdan Avrupalı devletlerin PKK'yı nasıl algıladığı, bugüne kadar neden sempatiyle yaklaştığı, bu yaklaşımın değişip değişmeyeceği, Türkiye

ile işbirliği yapıp yapmayacağı ve olası işbirliğinin şartlarının ne olacağı sorgulanmalıdır.[26]

Avrupa ile Türkiye'nin PKK sorununa bakışının örtüşme derecesi, işbirliğinin düzeyinin belirlenmesi açısından önemlidir. O halde esas cevap aramamız gereken soru şudur: Türkiye ile Avrupa'nın PKK sorununa bakışı ne kadar örtüşüyor?

Avrupa'nın PKK'ya Bakışı

Avrupa'nın Türkiye ile PKK'ya olan bakışı arasında bir ilişki vardır. Avrupa Türkiye'yi, temel insan hakları ve özgürlükleri konusunda yeterli adım atmamakla eleştirmektedir. Türkiye'ye yönelik bu eleştirisi, Avrupa'nın PKK ve diğer terör örgütlerine olan bakışında önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle Kurubaş'ın dediği gibi "değişik nitelemeler ve kimi yasaklamalar olmuşsa da, 1990'lı yıllar boyunca Almanya ve Fransa başta olmak üzere Avrupalı devletler PKK'yı terörist örgüt olarak nitelendirmede hep zorlanmışlardır".[27]

> *Açıkça "siyasal özgürlük hareketi" de diyemedikleri için bunun yerine kimi zaman "tehlikeli örgüt", kimi zaman "en aktif Kürt örgütü", kimi zaman "suç işlemeye yatkın örgüt", kimi zaman da "siyasi karakteri ağır basan bir parti" demeyi tercih etmişlerdir. Fakat 1990'lardan günümüze Avrupalı temsilciler Türkiyeli muhataplarıyla görüşmelerinde bu konu her açıldığında mutlaka Türkiye'nin Kürt sorununa ilişkin tutumunu değiştirmesi gerektiğinin altını çizerek PKK'ya bakışlarını şekillendiren esas nedeni ima etmekten de geri durmamışlardır. Nitekim 1994'te Fransız Dışişleri Bakanı A. Juppe Tansu Çiller'le görüşmesinde Kürt sorununa siyasi çözüm önerisinde bulunmuş, 1998'de Alman Dışişleri Bakanı K. Kinkel ise bir adım daha ileri giderek "PKK terörist faaliyetleri bırakır ve bunu gerçek anlamda gösterirse ileride muhatap kabul edilebileceği"ni söylemiştir.*[28]

Öte yandan, Avrupa kamuoyunda da Türkiye'ye karşı doğrudan silahlı mücadele yürüten PKK'lılar, 1980'lerde ve 1990'larda "gerilla", 2000'lerde ise "isyancı" olarak nitelenirken, Avrupa'da faaliyet gösteren PKK'lılarsa "aktivist" olarak görülmüşlerdir Nitekim Paris'te öldürülen üç PKK'lı da Avrupa basınında "PKK'lı Kürt aktivistler" olarak nitelenmiş, yani dolaylı olarak bunların terörist olmadıkları ima edilmiştir.[29]

> *Bununla birlikte Avrupalı devletler, bu kadar içli dışlı olduğu PKK'yı günümüzde elbette ilkesel olarak bir terör örgütü olarak kabul etmektedirler. Nitekim 2001'de kabul edilen ve tüm AB üyesi ülkeler arasında terörle ortak mücadele konusunda anlayış birliğini ve terörist kişi ve gruplara yönelik birtakım mali önlemleri, seyahat sınırlamalarını ve polis ve adli işbirliğini öngören bir karara dayanarak yayınlanan "AB Terör Örgütleri Listesi" PKK ve onun isim değiştirmiş halleri olan KADEK ve KONGRA-GEL'i de içermektedir. Ama bu listeye ve Türkiye'nin ısrarlı çağrılarına rağmen Avrupalıların bugüne değin PKK konusunda etkin bir işbirliği yaptığı söylenemez. Yalnız bu bağlamda Fransa ve Belçika'nın 2007'den itibaren zaman zaman PKK'nın mali kaynaklarına yönelik operasyonları ve gözaltına almaları söz konusu olmuştur.*[30]

Görüldüğü gibi PKK'yı Kürt sorununun bir sonucu olarak değerlendiren Avrupalı devletler, Kürt sorunu çözümlenmedikçe, PKK'nın varlığını da kaçınılmaz görmekteler. Avrupa'nın Kürt sorunu-PKK ilişkisi yönündeki bakış açısının nedeni, sadece PKK'nın ve Kürt lobisinin Avrupa'daki propaganda faaliyetlerinin bir sonucu değildir. Avrupa'nın bu bakış açısına sahip olmasında AİHM'nin Türkiye aleyhine verdiği kararlarların ve AB'ye tam üyelik çerçevesinde hazırlanan yıllık "İlerleme Raporları"nın etkisini de göz önünde tutmak gerekir.[31]

Görüldüğü gibi, Avrupa ile Türkiye'nin PKK'ya bakış açısı aynı değildir. Türkiye PKK'ya terör ve ulusal güvenlik açısında bakarken, Avrupa PKK'ya daha çok bir insan hakları ve farklı kimliklerin kendilerini ifade edememesi sorunu olarak bakmaktadır. Avrupa PKK sorununun çözümünü, sorunun bir güvenlik ve terör örgütü sorunu olmaktan çıkarmaya bağlıyor. Avrupa PKK sorununun insan hakları ve demokratikleşme yoluyla çözümlenmesi gerektiğine inanıyor. Türkiye geçmişte yapılan hataları bir tarafa bırakarak, PKK sorununun çözümünde tutum değiştiriyor. Avrupa'yla PKK

konusunda işbirliğinin sağlanması, Türkiye'nin tutumunu değiştirdiği konusunda Avrupalıları ikna etmekten geçiyor.[32]

Avrupa'nın PKK'ya bakış açısının oluşumu, sadece normatif nedenlere dayanmıyor. Avrupa'nın bakışında reelpolitik nedenler de devreye giriyor.

> *...Avrupalı devletlerin Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanma ya da Almanya ve/ya Fransa'nın ABD'yle Türkiye üzerinden yürüttükleri rekabette avantaj sağlama gibi birtakım özel çıkarlarını gerçekleştirme ya da daha genel olarak Ortadoğu politikasında bir araç edinme gayesiyle, PKK'ya arka çıktıkları söylenebilir. Bunlar elbette mümkün. Ama bu reelpolitik tutumu destekleyecek normatif gerekçeler olduğu sürece diplomasi masasında Avrupa karşısında Türkiye'nin elinin zayıf kalacağı da aşikârdır.*[33]

Türkiye terörle mücadelede birçok Avrupa ülkesinden bugüne kadar ciddi destek görmediğinden şikâyetçidir. Türkiye Avrupa'nın "dostuz", "müttefikiz" demesine rağmen terörle mücadelede Türkiye'ye yönelik farklı tavırlar sergilemesinden rahatsız. Türkiye, bölgesel denklem gereği, bazı Avrupa ülkelerinin Türkiye'ye dost görünmesine rağmen, PKK'yı bir enstrüman gibi kullandığını iddia etmektedir. Türkiye PKK'ya destek veren Avrupa ülkelerinin Türkiye'nin bölgesel etkinliğini kırmak istediğini iddia etmektedir.

Başbakan Erdoğan son dönemlerde özellikle Fransa'yı ve Almanya'yı terörle mücadele konusunda Türkiye'ye gerekli desteği vermediklerinden dolayı eleştirmektedir. Türkiye, Avrupa'nın PKK'ya kategorik ve klasik ezberci bakışından rahatsız olduğunu artık açık bir şekilde dile getirmektedir.

Örneğin Başbakan Erdoğan Bazı Avrupa ülkelerinin ismini bile vererek eleştirmekten geri durmuyor. Erdoğan, bu ülkelerin Türkiye'nin terörü çözmesini istemediklerini söylüyor:

> *Batı, bu işi bizim çözmemizi istemiyor. Almanya, Fransa istemiyor, bize yardımcı olmuyorlar. Tam aksine ülkelerinde terör örgütü başlarına cirit attırıyorlar. İskandinav ülkeleri bu işe yataklık yapıyorlar. Onların yüzlerine de söylediğim için rahat söylüyorum. AB de kalkıp PKK terör örgütü diyeceksiniz sonra da temsilcileri ülkenizde elini kolunun sallaya sallaya dolaşacak. Çadır kurup para toplayacaklar. Milyarlarca avro terör örgütüne kaynak oluşturacak. İnsan, esrar eroin kaçakçılığı yapıyorlar, buna göz yumuyorlar. Kendilerine sürekli söylememize rağmen netice alamıyoruz. Neticesini aldıracak uluslar arası bir kurum da yok.*[34]

Başbakan Erdoğan 9 Ocak 2013 tarihinde Paris'te üç PKK'lının öldürülmesinin ardından, 31 Ocak 2013 tarihinde ABD'nin Ankara Büyükelçiliği'ne yapılan saldırıdan sonra da Batı'ya yönelik eleştirilerine devam etti.

Bazı Avrupa ülkelerinde, kırmızı bültenle aranan canilere kol kanat gerildiğini ve teröre müsamaha gösterildiğini söyleyen Başbakan Erdoğan:

> *"Bizim AB üyeliği noktasında artık tahammülümüz zayıfladığı gibi, teröre gösterilen müsamaha noktasında hiç tahammülümüz kalmamıştır. Önce Paris'teki olay, ardından Ankara'da ABD Büyükelçiliği'ne gerçekleştirilen, bir vatandaşımızın da şahadeti, bir gazeteci kardeşimizin yaralanmasına neden olan olay, Avrupa ile terör arasındaki muhabbetin artık daha güçlü şekilde sorgulanması gereğini ortaya koymuştur. Türkiye olarak bu ilişkinin, bu muhabbetin, bu müsamahanın üzerine çok daha kararlılıkla gideceğiz"*[35]

PKK ile mücadele sadece örgütle silahlı mücadelen oluşmamaktadır. Öncelikle Türkiye'de Kürtlerin haklarında iyileştirme ve Türklerle Kürtler arasında toplumsal bütünleşmenin sağlanması gerekmektedir. PKK'nın finans kaynağının kurutulması ve PKK'ya olan dış desteğin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Dış destek ve mali kaynakların ortadan kaldırılmasında Türkiye'nin söz konusu ülkelerle yapacağı diplomasi çalışmaları büyük bir önem taşımaktadır.

Çözüm Süreci ve Avrupa'nın Tutumu

Avrupa çözüm sürecini destekleyecek mi? Avrupa'nın çözüm sürecine olan desteğinin artmasını sağlamak için nedenler yapılmalıdır?

Türkiye'nin Kürt sorununa bakışının değişmesi ve devlette zihniyet dönüşümün gerçekleşmesi ve çözüm sürecinin başarılı olma şansının artması oranında, Avrupa'nın çözüm sürecini olan desteği artacaktır.[36]

Türkiye'nin normlarını Avrupa ile uyumunu sağlayacak düzenlemelerle artırması, Avrupa'da PKK'nın varlığının ve faaliyetlerinin meşruiyetini ortadan kaldıracaktır. Türkiye'nin normlarının standardını yükseltmesi, Avrupa'nın PKK'ya olan sempatisini azaltacaktır. Avrupa açısından PKK'nın faaliyetlerine göz yummak, eskisi kadar açıklanabilir bir şey olmayacaktır. Hak ve özgürlükler alanında atılımlar yapması, Türkiye ile Avrupa arasındaki işbirliği potansiyelini artıracaktır. Bundan dolayı süreçteki ilerlemeye bağlı olarak Avrupa'nın olumlu katkı sunması ve PKK'nın Avrupa'daki faaliyet alanını daraltmaya dönük tutum alması söz konusudur.[37]

Öte yandan Avrupa'nın normatif yaklaşım gereği, Türkiye'nin demokratikleşmesindeki ilerlemelerin sağlanması halinde PKK'ya olan desteğini çekeceği varsayımı şu soruyu gündeme getirmektedir: Avrupa'nın reelpolitik açıdan PKK'ya olan desteğini çekmesi mümkün mü?

Türkiye içeride gerekli adımları atarak Kürt sorununun çözümünde mesafe alabilirse, Avrupa'nın PKK'ya olan tutumunu bir kez daha gözden geçirme durumu söz konu olabilir. Bahanesi kalmayan Avrupa, ortaklık ve ittifak ilişkisi gereği resmi düzeyde Türkiye ile işbirliği yapmak zorunda da kalacaktır. İnsan hakları ihlalleri üzerinden Türkiye'ye baskı yapan Avrupa, psikolojik üstünlüğü de Türkiye'ye kaptıracaktır.[38]

> *Türkiye'nin yıllarca Kürt sorununu görmezden gelmesi, şimdi de çözüm konusunda elini yeterince çabuk tutmaması, Avrupalıların PKK'ya desteğine imkân, gerekçe ve zemin hazırlamıştır. Türkiye uluslararası normlara uygun biçimde Kürt sorununun çözümüne ilişkin yapması gerekenleri yapmadığı sürece de, Avrupa'nın tutum değiştirmesi zordur. Dolayısıyla Avrupa'nın bu konudaki tutum değişikliği, ancak Türkiye'nin Kürt sorununu çözmesine ve bu sayede Avrupa'nın elindeki normatif gerekçeleri tüketmesine bağlıdır.*[39]

Türkiye'nin sadece içsel zorunluluklar değil, aynı zamanda bu dışsal nedenlerle de, bir an önce uluslararası normlara uygun biçimde "yapısal ve davranışsal demokratikleşme"yi gerçekleştirmesi ve bu çerçevede Kürt sorununu çözmesi gerekiyor. Bunu ne oranda başarırsa, Avrupa'yı o oranda yanına çeker. Avrupa'yı ne oranda yanına çekerse, PKK'nın buradaki hayat alanını o oranda daraltır. PKK'nın buradaki hayat alanı ne oranda daralırsa, o oranda silah bırakmaya yatkın hale gelir.[40]

Türkiye'nin Avrupa Birliği'nden Beklentileri

Terör suçlularının iadesi ve terör örgütlerinin Avrupa'daki faaliyetlerinin üzerine yeterince gidilmemesinden şikâyetçi olan Türkiye, terörle mücadelede uluslararası toplumdan destek beklediğini her fırsatta tekrarlamaktadır. AB ise Türkiye'nin terör suçlularının iadesi taleplerini somut kanıtlar içermediği gerekçesiyle reddediyor. Avrupa Birliği son beş yılda sadece yedi terör suçlusunu iade etti.[41]

Avrupa Birliği Terörle Mücadele Koordinatörü Gilles de Kerchove konuyla ilgili olarak "Talepler genellikle çok geniş ifadeler içeriyor ve somut kanıtlar içermiyor. Avrupa Birliği üyesi ülkelerin somut delile dayanmadan, bir kişinin terör örgütü üyesi olduğu yönündeki iddialarla iade taleplerini yerine getirmesi mümkün değil"[42] açıklamasını yapmıştır.

Mali Suçlar Araştırma Kurulu Başkanı Mürsel Ali Kaplan ise terörün finansmanının önlenmesi ilişkin uluslararası sözleşmede "makul şüphelerin bulunması" ifadesinin yer aldığını hatırlattı ve somut delillerin ancak soruşturma ya da kovuşturma aşamasında ortaya çıkabileceğini vurguladı. Belçika'da mahkeme, cinayet işlediğini ve terör örgütü üyesi olduğunu itiraf eden Fehriye Erdal›ı serbest bırakması Türkiye ile AB'nin terörle mücadeledeki ilişkilerinin iyi olmadığını göstermektedir.[43]

X.

ÇÖZÜM SÜRECİNİN BAŞARILI OLMASI İÇİN NELER YAPILMALI?

Öncelikle PKK'nın mali kaynaklarının kurutulması şarttır. Uyuşturucu ticareti yapan, organize suç örgütleri kuran, insan ticareti ve kaçakçılığı yapan ve haraç alan PKK'nın mali kaynakları tam olarak hesaplanamamaktadır. Bununla birlikte başta Avrupa'da ve Türkiye'de uyuşturucu ticareti olmak üzere, her türlü organize suç faaliyetlerini yapan PKK'nın yıllık milyonlarca dolar geliri olduğu bilinmektedir. PKK böyle yüklü miktarda bir geliri kolay kolay bırakmak istemeyecektir.

Bölgesel ve küresel dengelerin hesaba katılması gerekir. Yukarıda da dediğimiz gibi PKK, kolları yurt dışında olan bir terör örgütüdür. Bölgesel ve küresel dengeler Türkiye üzerinde çok etkili olan PKK kartını kolay kolay elden bırakmak istemezler. Türkiye'nin söz konusu dengelere yönelik etkili olabilmesinin ilk şartı içeride güçlü olmasıdır. Türkiye dış güçlere yönelik diplomasi kanalını daha etkin bir şekilde kullanmalıdır.

Öte taraftan Türkiye, İran, Irak ve Suriye'yi içine alan bölgede bir Kürt devletini kurmayı sözleşmesinde belirten KCK üst yapılanmasının, Çözüm sürecinde tekrardan canlandırılacağı söylemleri süreçle ilgili kaygıları artırmaktadır. Bu yapılanmada, Öcalan'ın veya PKK'nın "demokratik özerklik" veya benzer statü taleplerinden vazgeçtiklerini belirten sözler söylemesinin bir kıymeti yoktur. Çünkü KCK, PKK'yı da içine alan bir yapılanmadır. Burada son sözü PKK değil, KCK'nın söylediği bilinmelidir.

KCK'lıların serbest bırakılmasını öngören yasal düzenlemeler konusunda dikkatli olmak gerekir. KCK'lıların serbest bırakılması, PKK'nın eylem kapasitesini artıracaktır. Ayrıca, KCK'lıların serbest bırakılması, güvenlik kuvvetlerinin terörle mücadele motivasyonunu kırar ve toplumsal adalet duygusunu zedeler. PKK ve KCK'yı memnun etmeye çalışırken, Türkleri hayal kırıklığına uğratmamak gerekir.

Toplumsal siyaset, siyasal aktörlerin verdiği sözler üzerinden yapılmaz. Bu durum Devlet-PKK ilişkisi açısından da geçerlidir. Görüşmeelrin başarıya ulaşması için "iyi niyet" şarttır. İyi niyetin gösterilmesi, atılacak somut adımlara bağlıdır. Somut adımları görmeden muhatapların niyetleri hakkında peşin olarak "iyi" veya "kötü" yargılarında bulunmamalıyız. PKK'nın geçmişte yaptığı

ateşkesi taktikseldi. Bu süreçlerde PKK yaralarını sardı ve güçlenerek 2012 yılını "final yılı" ilan etmişti. Öcalan her türlü değer yargılarından bağımsız olarak, çözüm sürecine yaptığı katkılara göre değerlendirilmelidir.

Kalıcı çözümün sağlanması, PKK ve Öcalan'ın taleplerine değil, Kürtlerin eşit vatandaş olma yolundaki çağrılarına cevap vermekten geçmektedir. Anayasa da dâhil olmak üzere Hükümet, Kürtlerin haklarına ilişkin atacağı adımları bir takvime bağlamalıdır. Bu süreç, PKK'yla görüşme sürecinden ayrı olarak yapılmalıdır. Aksi halde Kürtlerin haklarına ilişkin atılan her olumlu adım, PKK'nın kazanç hanesine yazılacaktır. Bu da bitirmeyi hedeflediğimiz PKK'yı daha da güçlendirecektir.

Kalıcı çözüm, toplumlar ve bireyler arasında oluşan sağlam köklerle mümkündür. PKK'nın varlık nedeni toplumsal koşullarda aranmalıdır. Dolayısıyla PKK'nın yok edilmesi, söz konusu toplumsal koşulların ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Bu toplumsal koşulların merkezini eğitimsizlik, yoksulluk, yoksunluk, dışlama ve dışlanma oluşturmaktadır. Çözüm, herkesin "dâhil" olduğu bir toplumda mümkündür.

Türklerle Kürtler arasındaki bütünleşmeyi sağlayacak adımların atılması gerekmektedir. PKK bilindiği gibi Türklerle Kürtler arasında kitlesel bir çatışmayı hedefleyerek, iki toplum arasındaki güven eşiğinin aşılmasını planlamıştı. PKK, Türklerle Kürtler arasındaki güven eşiğini baltalamak istemektedir. Kurubaş'ın belirttiği gibi PKK, güven eşiğinin aşılmasından sonra ayrılış aşamasına geçişi planlanmaktadır.[44]

Söz konusu eşiklerin aşılmamasının panzehiri, toplumsal bütünlüğün sağlanmasıdır. Bu yüzden çözüm sürecinin, terörle mücadele, siyasetle müzakere ve toplumsal bütünlüğün sağlanması siyasetleriyle bir arada götürülmesi gerekir.

Barışı inşa etmek kolay değil. Samimiyet ve dürüstlük barışa giden yolun başlangıç noktasıdır. Umutlu, iyimser olmakla birlikte, temkini elden bırakmamak şarttır. Niyetler ve tutumlar ancak gerçeğin görülmesiyle bir anlam kazanır. Gerçekçi olmayan politika ve beklentiler içine girmemeliyiz. Barışı Öcalan'ın iki dudağı arasından çıkacak sözlere bağlama kolaycılığı, gerçeği görmemek demektir. Barış, Öcalan'ın niyetleri ve sözlerinden çok daha öte bir şeydir. Öcalan'ın demokratik özerklik istemesi veya demokratik özerklik fikrinden vazgeçmesinin günümüzde fazla bir anlamı yoktur. PKK'nın çok taraflı uluslararası bir terör örgütü olduğuna dair kuşku yok. Son Çukurca saldırısı ve Paris'te PKK'lıların profesyonelce öldürülmesi PKK'da tek taraflı kararların alınmadığını bir kez daha gösteriyor.

Kalıcı barışı Türkler ve Kürtler birlikte inşa etmek zorundadır. Toplumsal barışın sağlanması için toplumsal bütünleşmenin sağlanması gerekir. Bugün PKK sorununun çözümüne yönelik sık sık örnek gösterilen IRA'ya baktığımızda toplumsal barışın sağlanamamasından dolayı Protestanlar ve Katolikler arasındaki çatışmaların yeniden başladığını görüyoruz. Bu nedenle PKK sorununda çözüme bir an önce ulaşmak istiyorsak öncelikle Türklerle Kürtler arasında ortak bir bilinç oluşturmamız gerekir. Türklerin ve Kürtlerin aynı duygu ve düşünceyi de paylaşması gerekir. Barışın önündeki bölgesel ve küresel dengelerin etkisizleşmesi, Türklerle Kürtlerin barışa dair duygu ve düşüncelerinin ortaklığına bağlıdır.

Çözüm sürecinin başarılı olabilmesinin önemli bir şartı da Hükümet'in süreç hakkındaki düşünceleri ve attığı adımların isabetli olmasıdır. Bunun için de Başbakan, hükümet üyeleri ve bürokrasi arasında uyumun olması gerekmektedir. Başbakan 9 Ocak 2013 tarihinde Nijer'de **"...bölücü terör örgütü ile mücadelemiz sürecektir. Fakat siyasi uzantısı ile müzakereleri yapabiliriz dedik. Şu anda da aynı noktadayız. Ve bu konuyla ilgili samimiyetimiz son günlerde attığımız adımlardır ve bu attığımız adımları da nasıl attığımızı ne zaman atmamız gerektiğini, nerede atmamız gerektiğini de uygulamalarımızda gösterdik"** dedi. Başbakan Erdoğan yeni süreçte PKK'nın silah bırakmasını şart koyduklarını söylüyor. Öte yandan başbakan yardımcısı Beşir Atalay'ın **"...Süreç yeni değil, eskiden beri devam eden bir süreç. PKK'ya silah bırakması için zaman vermedik"** yönündeki ifadeleri de Başbakan'la Başbakan yardımcı arasında görüş ayrılığı mı var sorusunu gündeme getirdi.

Hükümetin Öncelikleri ve Atılan Adımlar

Hükümet PKK'nın silahları bırakmasıyla Türkiye'de Kürt siyasetinin normalleşmesini planlamaktadır. AK Parti 2002 yılında iktidara geldiğinden beri Kürtlerin haklarına ilişkin önemli adımlar attı ve Kürtlerin haklarına ilişkin geçmişte yapılan baskı, inkâr ve asimilasyon süreçlerini sona erdirdi.

AK Parti Kürtlerin haklarını tanıma aşamasını da geçerek, Kürtlerin haklarının korunmasına dair önemli adımlar atmakta. Bu adımların başında Kürtçe kurslarının açılması, Kürtçenin önündeki engeller kaldırılması, Kürtçe yayınların yapılması, Kürtçe TRT Şeş kanalının kurulması, Kürtçenin seçmeli ders olarak öğretilmesi, üniversitelerde Kürtçenin seçmeli ders olarak öğretilmesi ve Kürdoloji enstitülerinin kurulması ve mahkemelerde Kürtçe savunmanın yapılabilmesine ilişkin düzenlemelerin yaşama geçirilmesi gelmektedir.

Çözüm Sürecinin İlk Adımları

Çözüm sürecinden söz ediliyorsa bunun ilk koşulu PKK'nın eylemsizlik kararı almasıdır. Çözüm sürecinden başarılı olunabilmesi için toplumsal gerçeğimizin anlaşılması gerekiyor. Bölgede Kürtlük bilinci oluştu. Atılacak adımları buna göre atmalı. "En büyük zenginliğim Kürtlüğümdür" sloganı bölgede yaygın.

Kopuş süreçlerinde önce kimlik bilincinin oluşması, ardından güvensizlik, daha sonra kopuş ve statü aşamaları ile gerçekleşir. Şu anda ikinci aşamada yani güven eşiğindeyiz. Sorunun çözümünün anahtarı Türklerle Kürtlerin bir arada yaşama iradesinin ortaya konmasıdır.[45]

Silahın bırakılması, PKK'nın sınır dışına çekilmesi gibi unsurlar sağlansa dahi kalıcı çözümün garantisi yok. Çünkü kimlik bilinci oluşmuş bir toplum var, buna ek olarak bir de geçmişin öfkelerini yaşayan bir topluluk var. O toplulukla Türklerin nasıl entegre edileceği asıl mesele. Barış dediğimiz de zaten bu. Barış, insanların fiziksel, duygusal, psikolojik her türlü tehditten uzak yaşamalarıdır. Sadece silah tehdidi değil diğer tehditlerin de ortadan kalkması lazım. Bir arada, güven içinde eşitçe bir yaşamın inşa edilmesi gerekiyor. Bir arada, güven içinde yaşam nasıl inşa edilebilir?

Yapılan araştırmalarda, yaşlı ve orta kuşağın statü taleplerinin zayıf olduğu, Kürtlerin Türklerle bir arada yaşama iradesinin yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmalarda gençler üzerinde Kürt milliyetçiliğinin daha yüksek olduğunu görüyoruz[46]. Kürt milliyetçiliğinin yüksek olması, gençler arasında statü taleplerinin de yüksek olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle Türklerle Kürtlerin bir arada yaşama iradesini yeniden inşa etmek gerekiyor. Bu da mikro ve makro düzey çalışmalarla mümkündür. Barış, Kürtlerin ve Türklerin omuzlarında yükselecek bir ideal. Kürtler ve Türklerin bu ideale ulaşmak için önce "bunu birlikte taşıyacağız" demesi gerekiyor.

Görüşmelerin Başarılı Olması İçin Uyulması Gereken Şartlar:

- Hükümet'in Kürtlerin haklarına ilişkin atılacak adımları PKK'dan bağımsız olarak atması,
- Görüşmelerin sadece PKK ile yapılmaması, Kürtlerin Meclis'teki siyasi temsilcilerinin ve sivil toplum örgütlerinin de görüşme sürecine dâhil edilmesi,
- Kürt siyasi hareketinin PKK'nın vesayetinden kurtarılması ve Kürt siyasetinin çoğulculaştırılması,
- PKK ile konuşulması gereken konuların PKK'nın eylemleri ve PKK'nın geleceğinin planlanmasıyla sınırlandırılması,
- Kürtlerin haklarına ilişkin konuların Meclis'te faaliyetlerini sürdüren BDP ve Kürt vatandaşlarımızın hepsinin temsil edileceği bir yapıyla ele alınması,
- Kürtlerin haklarına ilişkin atılması gereken adımların arasında eşitlikçi bir anayasa yapılması,
- Görüşmelerin belli ölçüde şeffaf bir şekilde devam edilmesi,
- Çözüm sürecinde taraflar tarafından açık ve yapıcı bir dilin kullanması.

PKK'nın Gelir Kaynaklarının Tasfiyesi

PKK gelirlerini iki yoldan elde etmektedir. Birinci olarak PKK, illegal faaliyetler kapsamında uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, bağış ve haraçlardan önemli bir gelir elde etmektedir. İkincisi olarak ise PKK, legal faaliyet gösteren dev şirketler ve ticari kuruluşlar işleterek gelir elde etmektedir.

PKK'nın sahip olduğu ve yönettiği para kaynaklarına ilişkin kesin bir veri olmamakla birlikte, bugüne kadar yürütülen bazı soruşturmalar, bu paraya ilişkin bazı rakamları ortaya çıkarmaktadır. **PKK, Avrupa ülkelerinde vergi ve haraç adı altında yılda 20-40 milyon Avro topluyor.** Avrupa'da en çok para 10 milyon Euro ile Almanya'dan toplanıyor. Her yıl 12 milyon Avro, örgütün yayın organı ROJ TV'ye, 5 milyon Avro Kandil'e gönderiliyor, 3 milyon Euro ise "Kürdistan Ulusal Kongresi" ile Avrupa'daki kampların masrafları için kullanılıyor. **Vergi ve haracın dışında; silah, uyuşturucu ve sigara kaçakçılığı ticaretinden yüz milyonlarca dolar para sağlayan PKK'nın, terör eylemleri için yılda 150 milyon dolar harcadığı belirtiliyor.**[47]

Terör örgütü; Avrupa'da para toplamak için 20 Euro'ya Öcalan resminin bulunduğu şapkaları satıyor, umre organizasyonları düzenliyor. **PKK, harcama bütçesinin çok üzerinde para sağlıyor. Bu paralar, örgüt yöneticilerinin Avrupa'daki kişisel hesaplarına aktarılıyor. Organize suçlardan elde edilen gelirlerin yanı sıra; yabancı devletlerin verdikleri destekler ve ticari faaliyetler de var. PKK adına ticaret yapan büyük ticari şirketler olduğu gibi, ticari faaliyetlerinin bir bölümünü örgüte aktaran şirketler de bulunuyor.**[48]

Terör örgütleri finans kaynağı olmadan ayakta kalamazlar. PKK bir taraftan ideolojik faaliyetlerine sürdürürken, diğer taraftan ekonomik çıkar amaçlı bir örgüt haline gelmiş durumda. **PKK'nın Türkiye, Kuzey Irak, Avrupa ve ABD'de bağlantılı olduğu şirketler aracılığıyla 50-60 milyar dolarlık para kaynağını kontrol ettiği bilinmektedir.** PKK tasfiye olursa, örgütün kontrol ettiği 50-60 milyar dolarlık para kaynağının nasıl tasfiye edileceği önemli bir sorundur**. PKK silah bıraksa bile örgüt yöneticilerinin bu parayı bırakmak istemeyecekleri ifade edilmektedir.**

Çocuklar, Gençler ve Toplumun Tamamının Dâhil Edilmesi

Kürt çocukları ve gençleri izole edildiklerini ve dışlandıklarını düşünüyor. En çok yaptıkları şey taş ve molotof kokteyli atmak ve okul camı kırmak. Çocuklar ve gençler bu eylemleri hem oyun, hem de devlete karşı gelmenin bir simgesi olarak görüyorlar. Okul ve benzeri kamu binalarını kendilerine ait görmüyorlar. O yüzden "zaten benim değil" düşüncesiyle devlet malına zarar vermekten çekinmiyorlar. Çocuklar kendilerini devlete ait hissetmediklerinden dolayı, devletin binalarını da kendilerinin saymıyorlar. Bu yüzden öncelikle çocuklar ve gençler arasındaki dışlanmışlık duygusunun ortadan kaldırılması gerekiyor. Dışlanmışlık duygusu ortadan kaldırılmadan yapılan her yatırımın, tehdit altında olduğunu unutmamak gerekiyor.

Çocuk ve gençlerin marjinalleşmeden kurtarılmasında ve onların toplumsal sisteme dâhil edilmesinde annelerin rolü büyüktür. Çocuk ve gençleri kriminalize etmeyen ve anne kucağı ile simgeleşebilecek bir devlete de ihtiyaç var.

Toplumun hariç tutulduğu bir "çözüm süreci" nin hedeflenen sonuçlara ulaşması kuşkuludur. Bu nedenle toplumun çözüm sürecine katılımı sağlanmalı. Oslo sürecinin Silvan olayıyla sabote edildiğini biliyoruz. Toplumsal desteği olmayan her hareket ve süreç, provokasyona açıktır. Bu durum çözüm süreci için de geçerli. Atılan bunca adımlardan sonra provokasyon girişimleri bahane olmamalı. Herkes arasında güvenin inşa edilmesi gerekiyor. Bu yüzden toplumun çözüme dair destek ve kararlığı provokasyon girişimlerini sonuçsuz bırakacaktır.

XI.

ÇÖZÜM SÜRECİNDE SOSYOLOJİK YAKLAŞIM

Çözüm süreci, sadece yasal, anayasal düzeyde yapılacak normatif düzenlemeler ve PKK ile görüşmelerden oluşmamalıdır. PKK'nın güçlenmesine neden olan dış faktörlerin çözüm sürecinde ele alınması bir zorunluluktur. Çözüm süreci mekanik bir süreç değildir. Çözüm sürecinin başarılı olabilmesi için süreçte sosyolojik yaklaşımların sergilenmesi şarttır. Çözüm için PKK'yı doğuran sosyolojik faktörlerin anlaşılması, atılacak sosyolojik adımların isabetli olmasını sağlayacaktır.

Çözüm sürecinde İktidarın tutumu, demokratikleşme adımları, BDP'nin tavrı, çözüm sürecine yönelik toplumsal desteğin sağlanması, Kürtlerle Türkler arasında birlikte yaşama iradesinin güçlendirilmesi ve diğer toplumsal yapı ve kurumlara ait konular ele alınarak politikalar belirlenmelidir.

Uluslararası ilişkilerciler terörü daha çok devletlerin uluslararası ilişkilerinde bir enstrümanı olarak görürler. Bu yaklaşım, terör olaylarının nedenleri ve çözüm önerilerinde toplumsal gerçeğin önemini yeterli şekilde ciddiye almaz. Oysa dış etkilerin gücü ne olursa olsun, terörün gerçek kaynağı içeridedir. Bu yüzden terörü bitirecek sosyolojik alandaki adımların öncelikle içeride atılması gerekiyor. Demokratikleşme terörü bitirecek adımların başında geliyor. Bu nedenle Hükümet PKK'nın silah bırakması ile demokratikleşme adımlarını birbirinden bağımsız ve eş zamanlı götürmeli. PKK'nın silahlarını bırakması konuşulurken, demokratikleşme ertelenirse PKK silah bırakmaz.

Çözüm Süreci'nde Başbakan Erdoğan'ın Tutumu

Başbakan Erdoğan, PKK'ya yönelik operasyonların durmasının söz konusu olmayacağını vurgulamaktadır. Başbakan PKK'nın asker ve sivilleri hedef alma taktiğinden, alan hâkimiyetini sağlama taktiğine geçtiğini ifade ederek, bu konuda BDP'ye aşağıdaki eleştirileri yöneltmektedir:

> *"...Çözüm noktasında bölücü terör örgütü ile berabermiş gibi davranan, açıklama yapanlar var. Silahlar sussun diyorlar. Silahın susması çözüm değil. Silahın bırakılması çözümdür. Eğer terör örgütü silahı bırakacaksa bizler de iktidar olarak bu operasyonları minimize ederiz. Ama askerin de polisin de silahı bırakması söz konusu olamaz."*[49]

Çözüm için BDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş ile bir araya gelip gelmeyeceği sorulan Erdoğan:

> *"...Terör ile iç içe kimin olduğu önemli. Terör örgütü ile mücadele ama siyasi uzantılarıyla müzakere dedim. Hala aynı noktada nasıl olayım. Dokuz milletvekili teröristlerle kucaklaşıyor, bir taraftan da bizimle müzakere. Nasıl olacak da ben teröristlerle yanak yanağa olan eş başkanla nasıl konuşacağım. Ben konuşursam şehit anneleri, ağlayan analar beni masada gördüğü an bana ne der? Ben bir tane şehit annesinin gözyaşını bunların birisine değişemem. Eğer dürüst, samimi olsalardı oturur konuşurduk müzakere ederdik. Abdullah Öcalan bu ülkenin başına bela olmuştur. Eğer yakalandığında idam edilseydi bugün bunlar yaşanmayacaktı. Biz burada olduğumuz sürece o oradan çıkmayacaktır."*[50]

Başbakan Erdoğan yukarıdaki açıklamaları PKK'yla görüşmelerin gizli olarak devam ettiği dönemde yaptı. Başbakan'ın siyasi dengeleri hesaba katarak konuştuğu belli. Bir taraftan PKK ile görüşmeye devam edilirken, diğer taraftan da milliyetçi duyguların hesaba katılması söz konusu. Başbakan'ın bu tutumunun milliyetçileri ne derece memnun ettiği ise tartışmaya açık olan başka bir konudur

Demokratikleşme, Çözüm Süreci ve AK Parti'nin Gücü

AK Parti 3 Kasım 2002 tarihinde iktidara geldi ve üçüncü dönemini icra ediyor. 2002'den beri AK Parti siyasi ve bürokratik gücünü, yetkisini, medya ve toplumsal desteğini çok büyük bir ölçüde artırdı. AK Parti aynı zamanda kendisine darbe yapmaya teşebbüs eden askeri odaklara ve derin devlet odaklarına karşı da güç kazandı. Bu güç, AK Parti'nin Kürt sorununun çözümünde çok önemli adımlar atmasını ve ülkenin demokratikleşmesinde önemli gelişmelerin gösterilmesini sağladı.

Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde Avrupa Birliği'ne üyelik kapsamında geliştirilen politikaların etkisinin çok büyük olduğunu söylemek gerekiyor. Demokratik alandaki ilerlemeler, asker-sivil ilişkilerini olumlu yönde etkiledi. Bu olumlu gelişme asker, polis, jandarma ve istihbarat birimleri arasında daha önce olmayan etkileşim ve işbirliğini sağladı. İstihbarat ve güvenlik birimleri arasında sağlanan uyum, terörle mücadelede başarı getirerek, Devlet'in PKK karşısındaki gücünü artırdı. 2012 yılını "final yılı" ilan eden PKK için aynı yıl "hezimet yılı" oldu.

PKK Oslo sürecinde terör eylemlerini artırarak Devlet'i sıkıştıracağını ve görüşme masasına getireceği taleplerin kendileri açısından maksimalist düzeyde olacağını hesaplıyordu. Öcalan, PKK'nın terör eylemlerini ne kadar artırırsa kendisinin de o kadar muhatap alınacağını varsayıyordu. Bu nedenle PKK bir taraftan barış müzakereleri yaparken, diğer taraftan metropolleri bomba ve patlayıcılarla doldurmuş ve kentlerdeki eylem yapabilme kapasitelerini artırmayı hedeflemişti. Ancak 2012 yılında PKK'nın ağır bir yenilgi alması, Öcalan'ın muhataplık meselesini de gölgeledi. Yani Oslo sürecinde PKK'nın eylemleri, Öcalan'ı muhatap almak yerine onu etkisiz hale getirmişti.[51]

Çözüm Süreci ve Toplumsal Destek

Yeni çözüm süreci Kürt sorunuyla ilgili toplumsal bir heyecan oluşturdu. Medyanın da süreci olduğundan daha farklı anlatması, çözüme yönelik beklentilerin artmasına neden oldu. Hatta bazıları gerçekçiliği bir tarafa bırakarak gerçekçi olmayan beklentiler içine girdiler.

Yaklaşık yüz yıllık bir geçmişi olan Kürt sorununun ve onun bir sonucu olan PKK sorununun bir anda çözülmesini beklemek hayaldir. Çözüm sürecinin siyasal gündemin birinci maddesi olması, iki temel sorunu ortaya çıkarmaktadır. Birincisi, siyasetçiler gerçekçi olmayan hedefler ortaya koyması. İkincisi ise gerçekçi olmayan hedeflerin başarı ölçütlerinin de gerçekçilikten uzak olması.

Bu yüzden barışın kalıcı olması için öncelikle silahların susması gerekmektedir. Kürtlerin haklarına ilişkin atılacak adımlar pazarlık konusu olmamalı elbette. Hükümetin daha geniş kapsamlı demokratik açılımlar yapabilmesi için toplumsal desteğin sağlanması gerekmektedir. Çünkü Kürtlerin hakları meselesi, toplumsal olduğu kadar siyasi bir meseledir. Bu mesele sadece Kürtleri değil, aynı zamanda Türkleri de ilgilendirmektedir. Kalı-

cı barışın sağlanması, ancak kapsamlı politikaların yaşama geçirilmesiyle mümkündür. Bu da Türklerden ve Kürtlerden oluşan geniş bir toplumsal desteği zorunlu kılmaktadır. Atılacak siyasi adımlar toplumsal rızaya bağlıdır. Silahların susmadığı bir ortamda toplumsal rıza sağlanamaz. Toplumsal desteğin sağlanması için atılması gereken adımlar:

- Kürt sorunun çözümü için 'güçlü bir sosyal çevre'nin inşa edilmesi,
- Devlet, siyaset ve toplumsal düzeyde bütünleşik çalışmaların yapılması,
- Öncelikle temel insan hak ve özgürlüklerinin yaşama geçirilmesi,
- Başta anayasa olmak üzere tüm yasal düzenlemelerin evrensel değerlerin referans alınarak yapılması,
- Bireysel ve toplumsal taleplerin belirleyici bir güç olabilmesi için toplumsalın inşa edilmesi,
- Bireysel ve toplumsal yaşamının düzenlenmesinde tavandan-tabana ve tabandan-tavana doğru olan bir bağımlılık mekanizmasının oluşturulması,
- Bağımlılık mekanizmasının idari, hukuki ve siyasi denetimi yapabilecek şekilde düzenlenmesi,
- Çözüm sürecinde toplumsal alanın genişletilmesi,
- Eğitim, ekonomik düzey ve sosyal yaşam düzeyinin yükseltilmesi,
- Toplumsal olan ile siyasal olan arasında çift yönlü bir ilişkinin olması,
- Siyaset alanını toplumsal alanın belirlemesi,
- PKK'yı doğuran nedenler ortadan kaldırılması.

PKK toplumsal tabanı olan bir örgüt olmasına rağmen, PKK'nın politikaları toplumsal süreçler dâhil edilerek belirlenmemekte. Toplumsal olmayan siyaset biçimleri hegemonik özelliklere bürünür. Hegenomik siyaset toplumun sorunlarını çözemez. Hegemonik siyaset topluma ancak dayatma yapar. Demokratik siyaseti ancak toplumsal siyaset oluşturur. Demokratik siyaset toplumsal talepleri hesaba katar. Bu durum Kürt siyaseti için de geçerlidir.

XII.

ÇÖZÜM SÜRECİNİN KIRILGANLIĞI

Olaylara ve süreçlere Güneydoğu'da ve Türkiye'nin batısında yaşayanlar aynı anlamları yüklemiyor. Bu da demokratikleşme süreçlerinin politik ve toplumsal olarak önünü kesiyor. 2009 yılında dağdan inen bazı PKK'lılar Habur sınır kapısında göstermelik bir mahkemeden sonra serbest bırakılmıştı. Serbest bırakılan PKK'lılar, dağda giydikleri PKK üniformalarını çıkarmamışlar, otobüslerin üzerine çıkarak Diyarbakır'a kadar kendilerini yollarda karşılayan Kürtlerin sevinç gösterileri eşliğinde zafer gösterileri yapmışlardı. Bu görüntüler Türkiye'nin geri kalan diğer kısımlarında çok büyük bir eleştiri aldı. Barış sürecini "Habur provokasyonu" tıkamıştı. Şimdi aynı provokasyonların tekrar gerçekleştirilmesinden endişe ediliyor.

28-12-2012 tarihinde Uludere'de sınırı geçmekte olan 34 Kürt kaçakçı, Türk uçağı tarafından PKK'lı teröristler oldukları sanılarak öldürüldü. Bu olay Kürtlerin üzerinde doğal olarak çok büyük bir olumsuz etki bıraktı. Bu tarihten sonra Türk güvenlik kuvvetleri operasyonlara belli bir süre ara vermişti. Örgütün kış üstlenmesine yönelik nokta operasyonlar durdurulmuştu. Mayıs 2012'ye kadar PKK toparlandı ve ilki Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesindeki intihar saldırısı olmak üzere diğer saldırıları başlattı.

Aynı durumun 2013 yılında olmasından kaygı duyuluyor. Barışın gelmesinin ilk basamakları: silahların susması, PKK'nın Kuzey Irak'a çekilmesi, PKK'nın silah bırakması ve PKK'lıların toplumla entegrasyonunun sağlanması. Bu durum PKK ile mücadele takvimidir. Anayasa yapımı da diğer bir önemli takvimi oluşturmaktadır. AK Parti 2014 yılındaki yerel ve cumhurbaşkanlığı seçimlerine yeni bir anayasayla girmek istiyor doğal olarak. 2015 yılında da genel seçimler var. Seçimlerde kazanmayı planlayan AK Parti, seçim takvimi ile anayasa ve PKK'yla mücadele takviminin uyuşturmaya çalışıyor.

Önümüzdeki bu zorlu süreçte AK Parti en zorlu sınavı verecek olan partidir. Her ne kadar kamuoyu araştırmaları AK Parti'yi uzun bir süredir % 50 bandında gösterse bile, 2013 yılında barışın gerçekleşmemesi, PKK'nın eylemelerine devam etmesi ve demokratik bir anayasanın yazılmaması AK Parti'nin yaklaşan üç seçimde işini zorlaştıracaktır.

Provokasyon Tehlikesi

Muhatap meselesi hakkındaki tartışmalar devam ederken, süreci baltalamaya yönelik biri Türkiye'nin içinde, diğeri de dışında iki büyük olay gerçekleşti. 8 Ocak'da Çukurca'da 110 kişilik terörist grup sisli havadan da faydalanarak "Karataş Karakolu"na saldırdı. Saldırıda bir asker şehit olurken iki asker de yaralandı ve saldırıyı yapanlardan on dört PKK'lı öldürüldü. PKK'nın bir taraftan müzakereler devam ederken, diğer taraftan güvenlik görevlilerine ve sivil vatandaşlara saldırması yeni bir şey değil. Çukurca'daki Karataş Karakolu'na saldırısıyla PKK, hem tabanına hem de Devlet'e mesajlar verdi: PKK tabanına yıkılmadım ayaktayım; Devlet'e ise müzakere sürecini her an bitirebileceği mesajını verdi.

Çukurca saldırısı provakosyon muydu değil miydi soruları yanıtlarını ararken, 9 Ocak'ta Paris'te aralarında PKK'nın kurucularından ve Avrupa'daki yapılanma ve faaliyetlerinde etkin bir rolü olduğu iddia edilen Sakine Cansız'ın da olduğu üç kadın PKK'lı öldürüldü. Paris'in göbeğinde kusursuzca işlenen bu cinayetin ne anlama geldiğiyle ilgili önemli tartışmalar yapıldı. Cinayetin neden işlendiği, en doğru şekilde katili/katilleri bulmakla ortaya çıkar. Bununla birlikte herkes kendine göre yorum yapıyor. Katil/Katiller konusunda PKK'nin iç infazından, yabancı ülkelerin istihbaratlarına kadar geniş bir yelpazede yorumlar yapıyor. Şüpheliler listesinde doğal olarak Türk derin devleti de var. Karataş Karakolu'na yapılan saldırıyı da PKK'nın Türkiye dışındaki kollarının olabileceği üzerinde de durulmaktadır.

Paris Cinayetleri

Paris'te üç PKK'lı kadının öldürülmesi henüz aydınlatılamadı. Bu cinayet, Çözüm sürecini başarısız kılmak isteyenlerin bir provokasyon olarak değerlendirilmektedir. Cenazelerin Türkiye'ye getirilmesi, önce Diyarbakır'da sonra cenazelerin gömüldüğü üç farklı ilde yapılan törenlerde de provokasyon endişesi yaşandı. Küçük birtakım olayların dışında korkulan olmadı.

Provokasyonlar çözüm sürecini sona erdirebilecek gücü elerinde tutmaktadır. Bu durum, Çözüm sürecinin başarıya ulaşmasının önünde önemli bir engeldir. Gerek Türkiye'de, gerek Türkiye'nin dışında Türk veya Kürtlerin hedef alındığı provokasyonlardan endişe edilmektedir. Çözümü istemeyen PKK'daki grupların veya Türkiye'de yapılanmış derin devlet oluşumlarının provokasyon yapabilme yeteneklerinin olduğu iddia edilmektedir.

Paris'te öldürülen kadınların Öcalan'a yakın durdukları ve Öcalan'ın barış çağrısına daha güçlü yanıt verebilecekleri şeklinde birtakım yorumlar yapılıyor. Dolayısıyla olayın süreci istemeyenlerin bir sabotajı olduğu anlaşılıyor[52]

PKK ise cinayetin örgüt içi infaz olmadığını iddia etti. PKK'ya göre kadınların öldürülmesinden Türkiye sorumlu. Öte yandan Paris'te işlenen bu cinayet Fransa açısından itibar kaybettiren bir durum. Fransa, Paris'in göbeğinde böyle bir saldırının gerçekleşmiş olmasından dolayı istihbarat açısından büyük bir başarısızlık göstermekle suçlanmakta. Bu noktada cinayetin bir an önce aydınlatılması Fransa'nın bu itibar kaybını azaltacaktır. Burada Fransa Devlet Başkanı Holland'ın öldürülen kadınlardan biriyle başkanlıktan önce "sık sık görüşürdük" sözü de tartışıldı. Kırmızı bültenle aranan bir kişiyle, Fransız siyasetçilerinin görüşmesi oldukça şaşırtıcı bulunmaktadır.[53]

Çözüm Süreci'nde Gelinen Aşama

Çözüm sürecinde iktidar, BDP, PKK ve diğer Kürt tarafı, attıkları adımlar ve söylemleriyle sürecin hızını yavaşlatıyorlar. Süreci yavaşlatan eylem ve söylemlerin temel nedeni AK parti ve BDP'nin tabanlarına vermek istedikleri siyasi mesajlar. Partiler sürecin hızının yavaşlamasının sorumlusu olarak birbirlerini suçlamaktadırlar. Çözüme yönelik ilk adımı, adım atması gereken Başbakan Erdoğan'ın açıklamaları sürecin geldiği noktayı ortaya koyuyor:

> *'Başlattığımız süreci gelişen şartlara göre devam ettiriyoruz. Sürecin içinde MİT, devletin şu anda süreci yönetmekle görevlendirdiği birimidir. Ve İmralı'nın talebi üzerine de kendisinin belli yerlere mesajını ulaştırması bakımından kendinin güvenebileceği (BDP milletvekilleriyle görüşme) siyasi talepleri vardır. Ama bu siyasi talepte de bi-*

zim özellikle koyduğumuz bazı şerhler vardır. Nedir bu? Bir, biz dağdaki ile kucaklaşanı İmralı'ya göndermeyiz. İki, şu ana kadar verdikleri mesajla bu ülkenin hassasiyetlerine darbe vuranları İmralı'ya göndermeyiz. Çünkü onların, oradan aldıkları mesajı farklı şekilde götürme ihtimalleri olabilir…'[54]

Hükümet yapılan çalışmalara artık müzakere demiyor. Hükümet atılan adımlara çözüm süreci diyor. Başbakanın bu yaklaşımı Kürt siyasi hareketi açısından tanım ve yöntem açısından sorunlu görülmektedir. Kürt hareketi bu görüşmeleri kurumsallaşmama olarak değerlendirmektedir. Ayrıca hükümetin "müzakere" yerine "çözüm süreci" demesinin başka bir nedeni ise müzakerenin eşit taraflar arasında yapılan bir uygulama olmasıdır. Oysa Kürt aktörler görüşmeleri eşit taraf esasına göre yapmak istiyor. Yani:

- Sadece Öcalan'ı tek muhatap alarak gösteren Kürt tarafı, çözüm sürecine dâhil olmak istiyor,
- BDP kendisinin Öcalan ile Kandil arasında bir aracı değil, doğrudan taraf olarak görülmesini istiyor,
- BDP, Kandil ve Avrupa'daki PKK çözüm sürecine taraf olmak istiyor
- Kandil tek taraflı silah bırakma düşüncesinde değil.
- BDP demokratik özerklik talebini tekrar gündeme getirdi.

Çözüm sürecinin en büyük destekçilerinden olan Ali Bayramoğlu Hükümet'in son dönemde attığı adımlardan ve Başbakan'ın demeçlerinden duyduğu kaygıyı aşağıdaki şekilde dile getiriyor:

"Bildik bir müzakere sürecinden söz etmek pek mümkün değil. Ne olup bittiğini ancak Başbakan'ın açıklamalarından, bu açıklamaların satır aralarından anlayabiliyoruz.

Bunlar bize, MİT'in İmralı'yla görüşmelere devam ettiğini gösteriyor. Ve bu açıklamalarda üç yön öne çıkıyor.

1. *Hükümet bu görüşmeleri temel olarak (ve muhtemelen demokratikleşme hamlelerine paralel olarak) PKK güçlerinin sınır dışına çekilmesi çerçevesinde tanımlıyor.*
2. *Hükümet İmralı'yı asli taraf, BDP'yi ise İmralı ile Kandil arasındaki aracı olarak görüyor.*
3. *Hükümet bu süreci ve görüşmeleri tam kontrolü altında tutarak yönlendirmek istiyor."*[55]

Çözüm süreci PKK'nın bölgede iktidar olma hevesini artırdı. Bu durum devlet şiddetinden, PKK şiddetine doğru bir evrimi ortaya çıkardı. Kürtlerin demokratik haklarına yönelik istenmeyen bu gelişme aşağıdaki sonuçları ortaya çıkarmıştır:

PKK siyaseti, Kürt toplumu üzerinde egemenliğini sağlamıştır. PKK'nın bölgedeki toplumsal alan üzerindeki hâkimiyeti Kürt sorunun çözümünde karşımızda duran temel sorunlardan biridir.

PKK siyaseti, bölgede toplumsal alanının oluşmasını engellemektedir. Bölge, devlet şiddetinden PKK şiddetine doğru evrilmiştir.

Kürt sorununu Öcalan'ın kişisel taleplerine indirgeyen PKK Kürtlerin taleplerinin neler olması gerektiği ve çözüme yönelik yöntemlerin belirlenmesinde Kürtleri yok saymaktadır.

23 Şubat 2013 Tarihli BDP Milletvekillerinin Öcalan'la Görüşmesi ve Görüşmelerin Basına Sızdırılması

Sırrı Süreyya Önder, Pervin Buldan ve Altan Tan'dan oluşan BDP'li milletvekillerinin 23 Şubat 2013 tarihinde İmralı adasında Öcalan'la görüşmeleri ve sonrasında yaşananlar çözüm sürecinin geleceği açısından çok önemli bir dönüm noktası olma özelliğine sahiptir. Milletvekilleri BDP'ye, Kandil'e ve Avrupa'daki PKK'ya gönderilmek üzere Öcalan tarafından yazılan yirmi sayfalık bir mektupla döndüler. Mektup, kesin olmamakla birlikte, çözüm sürecinde PKK ve Devlet'in yapacaklarında oluşan üç aşamalı bir yol planını öngörüyor. Bu plana göre PKK 21 Mart'ta eylemsizliğe geçecek, 15 Ağustos'ta silah bırakıp yurtdışına çıkacak. Son aşamada ise yasal düzenlemeler yapılacak.[56]

Çözüm sürecinde gelinen aşamada Kandil'in ve Avrupa'daki PKK'nın Öcalan'ın mektubuna nasıl bir cevap vereceği tartışılmaktadır. Çözüm süreci öncesinde "AK Parti ile Öcalan PKK sorununu çözer" diyenler, şimdi Kandil ve Avrupa'daki PKK'nın dâhil olduğu, resmin tamamına bakılması gerektiğini söylüyor. Kandil ve Avrupa'daki PKK'nın Öcalan'ın liderliğine kayıtsız şartsız bağlı olduğunu iddia edenler, gelinen aşamada Öcalan'ın liderliğinin test edileceğini ifade etmektedirler.

2013 yılının ilk iki ayında atılan adımlara karşılık olarak Kandil'deki ve Avrupa'daki PKK liderlerinden gelen temkinli açıklamalara bakıldığında, onların çözüm sürecine çok da sıcak bakmadıklarını söyleyebiliriz. Kandil'deki PKK liderleri, çok açıktan dile getirmeseler de hapisteki Öcalan'ın Türk Devleti tarafından ikna edilebileceğini ve böylece Öcalan'ın taleplerini düşürebileceğini söylemektedirler. Silahla hedeflerine ulaşacağına inanan Kandil'deki PKK liderlerinin, Öcalan'ın çağrısına nasıl karşılık vereceği merakla beklenmektedir.

Toplumda Çözüm sürecine yönelik yüksek oranda bir desteğin olması, siyasi iktidarın çözüme ilişkin atacağı adımları daha da cesaretlendirmekte. Öte yandan BDP ve PKK, AK Parti'nin 3 Kasım 2002 tarihinde iktidara gelmesinden beri, Kürtlerin haklarına ilişkin attığı adımları yok sayma veya yetersiz bulma yönündeki eleştirileri devam etmekte. Bu durum BDP ve PKK'nın AK Parti'den şikâyeti "Çözüm süreci"yle birlikte daha da yoğunluk kazandı. AK Parti çözüme ilişkin adımlarını artırdıkça PKK ve BDP'nin hoşnutsuzluğunun arttığı görülmektedir.

Çözüm sürecine ilişkin oldukça kararlı adımlar atan AK Parti'yi, BDP'liler eleştirmekten geri durmuyor. Örneğin Paris'te öldürülen üç PKK'lı kadın teröristin Diyarbakır'daki cenaze töreninde Ahmet Türk Türklerin Kürtleri bombaladığını söyledi. Sürece ilişkin hiç de olumlu olmayan bu ifadeleri söyleyen Ahmet Türk'e hükümetin tepkisi, onun İmralı'ya 23 Şubat'ta giden BDP'i heyette yer almaması şeklinde gerçekleşti.

Toplumda çözüm sürecine ait olumlu hava arttıkça, bu gelişme PKK ve BDP'nin iyimserliğini artıracağına azaltıyor. Türkiye toplumu sesini yükselttikçe PKK ve yandaşları daha makul bir çözüm için üzerlerinde baskı oluştuğunu düşünüyorlar ve gayrı ihtiyari 'karamsarlık' pompalamaya başlıyorlar.[57]

Başbakan'ın başdanışmanı ve AK Parti Ankara milletvekili Yalçın Akdoğan, çözüm sürecine ilişkin gelinen olumlu havaya ve atılan adımlara rağmen, bölgede PKK ve BDP tarafından sürece ilişkin karamsarlık duygusunun inşa edildiğini ifade ediyor. Akdoğan, çözüm sürecine yönelik Kürtler arasında bir çekincenin olmadığını söylüyor. Akdoğan bazı yazarların PKK'ya 'sakın ha oyuna gelmeyin, herşeyi kabul etmeyin, devletle uzlaşmayın' tavsiyesinde bulunduklarını söylüyor. Akdoğan'a göre söz konusu yazarlar tarafında üretilen "Öcalan efsanesi", yine söz konusu yazarlar tarafından tartışmaya açılmaktadır.[58]

Öcalan'ın PKK'nın kayıtsız şartsız lideri olduğunu iddia eden bu yazarlar, artık Kürtlerin Öcalan'ı bir kulağıyla dinleyip, diğer kulağıyla dinlemeyeceğini söylüyor.[59]

Çözüm sürecinde gelinen bu aşamada Kandil'in Öcalan'ın çağrısına nasıl cevap vereceği tartışılmaya başlandı. Oysa Çözüm sürecinin ilk günlerinde ve Oslo sürecinde, aynı yazarlar muhatap Öcalan'dır diyerek Kandil'in Öcalan'a kayıtsız şartsız uyacağını söylüyorlardı.

Sürece ilişkin tartışmalar sürerken BDP'li milletvekilleriyle Öcalan arasında 23 Şubat'ta yapılan gizli görüşmelere ait olduğu iddia edilen açıklamalar, 28 Şubat 2013 tarihinde Milliyet gazetesinde yayınlandı. Milliyet'teki açıklamaları yalanlamayan Hükümet, görüşmelerdeki tutanak ile Milliyet'teki açıklamaların bire bir örtüşmediğini söylemekle yetindi. Görüşmelerin sızdırılması, Oslo Müzakerelerinin sızdırılması gibi bir şeydi.

Basına sızdırılan ifadeler Öcalan'ın çözüm süreci hakkındaki düşüncelerinden başka onun AK Parti, MİT, BDP ve PKK ilişkileri hakkında önemli açıklamalar içeriyordu. Söz konusu açıklamalar faklı kişilerin faklı konuları öne çıkaracağı kadar detayları kapsıyordu. Burada Öcalan PKK tabanına mesaj vermeyi de ihmal etmemiş. Öcalan'ın PKK'nın Devlet'le anlaşarak ödün verdiği yönün-

deki suçlamalarından kaçınmak için öngördüğü plan dehşet verici. Öcalan Çözüm süreci başarısız olursa Suriye'deki 50 bin, İran'daki 40 bin ve Kandil'deki 10 bin PKK'lıyla bir olup, Devlet'e savaş açacaklarını söylüyor.

Hükümet'in çözüm sürecini devam ettirmedeki kararlılığı sürüyor. Bununla birlikte Çözüm sürecinin büyük bir yara aldığı kesin. Görüşmelerin sızdırılmasının Çözüm sürecine nasıl bir etki yapacağı önümüzdeki günlerde belli olacak.

SONUÇ

Çözüm sürecinde PKK'nın nasıl bir tepki vereceği, PKK'nın yapısı ve aktörleriyle ilgili bir durum. Çözüm sürecinin başlangıcında ve çok olumlu bir barış iklimi varken, PKK'nın Çukurca'da yaptığı baskın ve Paris'te üç kadın PKK'lının öldürülmesi, ve İmralı'da Öcalan ile BDP'lilerin görüşmesinin basına sızdırılması, PKK'daki farklı yapıların nasıl tepki verdiklerini anlama açısından büyük bir önem taşımaktadır. PKK'nın tutumu ele alındığında çözüm sürecinde gelinecek aşamayla ilgili şu sorunun yanıtı ön plana çıkmaktadır: PKK yapısal bütünlüğünü devam mı ettirecek veya farklı yapı/yapılara mı evrilecek?

Birinci müzakere sürecinde de benzer bir durumla karşılaşmıştık. PKK'nın bir taraftan Devlet'le barış görüşmeleri yaparken, diğer taraftan saldırılarına devam etmesi, PKK'da çatışma taraftarı "şahin" ve barış taraftarı "güvercin" olmak üzere iki ayrı grubun varlığıyla açıklanmaya çalışılmıştı. Bu tür açıklamalar her türlü spekülasyona açık elbette. Dolayısıyla devam eden Çözüm sürecinde PKK'nın göstereceği tutum merakla beklenmektedir.

Öte yandan PKK'nın sadece ideolojik kısmı değil, taşeron ve mafyatik kısmının da olması, hangi PKK sorusunu gündeme getirmektedir. Çıkar amaçlı örgütlenen mafyatik PKK, organize suç örgütleri kurmakta, kara para aklamakta, insan kaçakçılığı ve insan ticareti yapmaktadır. PKK ayrıca Türkiye ve Avrupa uyuşturucu trafiği ve ticaretinde önemli bir rol oynamaktadır. PKK Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde uyuşturucu ham maddesi olan hint kenevirinin üretilmesini desteklemekte. PKK Türkiye'de ve Avrupa'da haraç almaktadır. Bu kadar yüklü miktarda kazancı olan mafyatik PKK'nın silah bırakması ne derece mümkün?

PKK içinde hizipleşme, gerek örgütün iç dinamikleri gerekse bölgesel değişkenler göz önüne alındığında ciddi bir olasılıktır. Bu nedenle PKK dendiğinde, sadece siyasi boyutu olan bir örgüt anlaşılmamaktadır.

Aynı zamanda bölgesel ve küresel denklemde çeşitli ülkelerin istihbarat örgütlerinin taşeronluğunu yapan PKK, bu kirli ilişkiler ağında tek başına karar verebilecek bir durumda değildir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin PKK ile müzakere yapması, PKK terörünün sona erdirilmesine

yönelik çalışmaların çok önemli bir kısmını oluşturmakta.

Bununla birlikte PKK'nın yapısı ve ilişki içinde olduğu bölgesel ve küresel dengelerin de hesaba katılması gerekir. Dolayısıyla PKK'nın silah bırakması ve kalıcı bir çözümün sağlanabilmesi için PKK'nın Avrupa'daki çalışmalarının hesaba katılması gerekmektedir. Bu süreçte Batı ile sıkı bir diplomasi ve diyaloga ihtiyaç vardır. Aynı şekilde Türkiye'nin Suriye, Irak ve İran'la olan ilişkilerini PKK bağlamında yeniden değerlendirmesi gerekmektedir.

Çözüm sürecinin başarılı olmasının temel şartları vardır. Dürüstlük, iyi niyet, çözüm için ortak iradeyi göstermek, sorunların ve çözüm önerilerinin belirlenmesinde aynı dile ve anlayışa sahip olmak.

AK Parti'nin çözüm sürecinde temel referansını "terörle mücadele, siyasetle müzakere" yaklaşımı oluşturmaktadır. Öte yandan PKK'nın ve içinde BDP'nin de olduğu diğer Kürt hareketinin çözüm sürecinden kast ettiklerinin, AK Parti'nin politikasından farklı olduğunu görüyoruz. Çözüm arayışları konusunda mesafe alınmaya çalışılırken, PKK'nın Kürt sorununun çözümden ne kast ettiğini Avni Özgüler, aşağıda özetliyor:

> *Birincisi, PKK'nın dağdan inmesini ve silahların bırakılmasını kastediyorum. İkincisi, Kürtçenin okullarda eğitim müfredatına dâhil edilmesidir ki seçmeli ders de olsa bu kısmen yapılıyor şimdi. Üç, dağdakiler için kapsamlı bir af projesinin devreye sokulmasıdır. Dört, Öcalan'la ilgili ev hapsine geçilmesidir. İşte çözüm denen, bütün bunların bir takvime bağlanmasıdır.*[60]

Görüldüğü gibi PKK, AK Parti'den farklı olarak, PKK ile Kürt sorununu birbirinden ayrı tutmamaktadır. Hükümet ise PKK sorunu ile Kürt sorununu net olarak ayrı tutmakta. PKK kendisini bir terör örgütü olarak görmüyor. PKK kendisini Kürtlerin haklarını koruyan bir siyasi hareket olarak görüyor. Tarafların birbirine bakışlarındaki bu farklılık, müzakerelerde ele alınacak konuların belirlenmesinde önemlidir.

Devlet ve Hükümet'in yaklaşımının, PKK'nın yaklaşımından farklı olması, Çözüm sürecini kırılgan hale getirmektedir. Hükümet yetkilileri yeni Çözüm sürecinin akıbetinin Oslo sürecinin akıbetine benzememesi için elini çabuk tutmak istemektedir. 8 Ocak'ta Çukurca'da Karataş Karakoluna yüzden fazla PKK'lının saldırması ve Paris'te üç PKK'lının öldürülmesi çözüm sürecine yönelik provokasyon kaygılarını canlı tutmaktadır.

14 Temmuz 2011 tarihinde 13 askerin şehit edildiği Silvan olayı ve Oslo görüşmelerinin sona erdirilmesi, Devlet'in PKK ile müzakere sürecinde çok önemli bir yere sahiptir. Bu olay Öcalan'ın PKK'ya ne derece hâkim olduğu sorularını gündeme getirdi. Diğer bir konu ise aslında tek PKK olduğudur. PKK'nın çatışmacı şahinler ve barışçı güvercinlerden oluştuğu tam bir PKK taktiğidir.

PKK'nın Kandil'deki sorumlusu ve KCK yürütme konseyi başkanı Murat Karayılan, Silvan eyleminin, örgütün ve kendisinin bir kararı neticesinde gerçekleşmediğini söyledi. Karayılan Silvan olayını PKK'nın PKK'nın o bölgedeki elemanları olan yerel unsurlarının yaptığını iddia etti.[61]

Suriye'deki iç savaş, Irak'taki kırılgan yapı ve diğer bölgesel gelişmeler çözüm sürecinin önünde duran önemli tehdit unsurlarıdır. Bu yüzden sadece Türkiye'nin iç güvenliği konusunda atılan adımlar çözümün gerçekleşmesi için yeterli değildir.

PKK uluslararası desteği olan ve faaliyetlerini bu desteğe göre yapan bir terör örgütüdür. PKK'nın uluslararasılaştırılması müzakere sürecinin önünde çok önemli bir engeldir. Bu yüzden Türkiye'de güvenlik önlemlerinin yeterli olması, çözüm için yeterli değildir. Uluslararası alanda yapılması gerekenler arasında:

- Çözüm süreci kapsamında uluslararası diplomasiye ağırlık verilmesi,
- PKK'nın Avrupa'daki yasadışı mali ve siyasi faaliyetlerinin ortadan kaldırılması,
- PKK'nın faaliyetlerini sürdürdüğü alanın daraltılabilmesi için Avrupa'daki ülkelerle diplomatik faaliyetleri artırılması,

Çözüm sürecinin başarılı olabilmesi için içeride yapılması gerekenler:

- PKK'nın silah bırakmasının sağlanması,
- Kürt sorununun çözümünde kimlik siyasetinden, bölgesel kalkınmaya kadar ekonomik, sosyal ve politik alanlarda önemli adımların atılması,
- Kürtlerin haklarına ilişkin taleplerin PKK ile değil, meşru siyaset üzerinden yapılması,
- Bölgede güvenlik alanında oluşacak eksikliklerin PKK'ya karşı mesafeli duranların cesaretini olumsuz yönde etkilememesi için devletin otoritesini sağlamaya yönelik atılan adımlara hız kesmeden devam edilmesi,
- Terörle mücadelede istihbarat, güvenlik birimleri arasında işbirliği ve koordinasyonun güçlü olması,
- MİT, Genelkurmay Başkanlığı ve İçişleri Bakanlığı arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi,
- Terörle mücadele siyasetle müzakere yaklaşımına devam edilmesi,
- Kırsal alanda devam eden operasyonlara devam edilmeli ve KCK konusunda da geri adım atılmaması,
- PKK'nın silah bırakmaması halinde operasyonlara ara verilmemesi,
- PKK ile görüşmeler devam ederken, siyasal alana da BDP ve diğer Kürt temsilcilerle de görüşmelerin devam edilmesi,
- PKK ile görüşmelerin ucu açık olmaması ve atılacak adımların kesin bir takvime bağlanması,
- Silahların susması, sınır dışına çekilme ve silah bırakmanın sağlanması.

2009'dan itibaren devam eden PKK ile yapılan müzakerelerde Türk güvenlik kuvvetleri PKK üzerine "ciddi denecek" operasyon yapmadılar. Bu sürede PKK yaralarını sararak daha güçlendi ve 2012 yılını final yılı ilan etti. 2012'de devrimci halk savaşını başlatmak istedi. Her kış mevsimi geldiğinde PKK barış masasına oturmayı teklif etmekte, kış mevsimini aldığı yaraları sararak ve bahar ve yaza daha güçlü bir şekilde girmeyi planlamakta. Terörle mücadeleye devam etmek gerekir.

Meselenin güvenlik güçlerine bakan kısmının da hesaba katılması gerekmektedir. Güvenlik kuvvetleri büyük bir özveriyle PKK'yla mücadelesini sürdürmektedir. PKK'nın silah bırakmamasına rağmen operasyonlara ara verilmesi, bölgede PKK'yla mücadeleyi olumsuz yönde etkileyecektir. Ortaya çıkan otorite boşluğunu ise PKK gecikmeden dolduracaktır.

Kürt meselesinin tarihi çok eskidir. Kürt meselesinin bir sonucu olan PKK sorununun bir anda çözülmesini beklemek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Dolayısıyla aşırı iyimserliğin hükümet üzerinde baskı oluşturma riski vardır.

Kürt sorunu çözülmeden PKK sorunu çözülemez. Bu yüzden PKK'yı doğuran Kürt sorununun çözümüne yönelik adımların atılması gerekmektedir. Bu nedenle kimlik siyasetinden, bölgesel kalkınmaya kadar çeşitli alanlarda geniş kapsamlı düzenlemelerin yapılması şarttır.

BDP parlamentoda reform paketinin hazırlanmasında önemli bir rol oynayabilir. BDP'nin demokratik bir parti olduğunun ve Türkiye'de demokrasinin gelişiminde çok önemli rolünün ve sorumluluğunun olduğunun bilincine varması gerekir. BDP sadece ulusal parlamentoda değil, yerel yönetimlerde de önemli bir ağırlığı vardır. BDP'nin PKK'ya borçlu olması, demokratik bir partinin kırk binden fazla kişinin yaşamını yitirmesinden sorumlu olan PKK'nın vesayeti altında olmasını gerektirmez. BDP sadece kendisine oy veren Kürtleri değil, kendisine oy vermeyen Türkleri de temsil etmektedir.

Bir taraftan Öcalan demokratik özerklik fikrinden vazgeçtiğini açıklarken, diğer taraftan BDP demokratik özerklik meselesinin sadece Kürtlerin değil, herkesin meselesi olması gerektiğini söyledi.

Çözüm sürecinin geleceği Gülten Kışanak'ın aşağıdaki cümlelerinde saklı:

"Bizim çetrefilli, anlaşılması zor bir yolumuz yok. Dümdüz bir yolumuz var. O da demokratik cumhuriyet, özerk Kürdistan'dır. Artık 21'inci Yüzyılda bir tek kişinin ağzından bir ülke yönetilemez. Bu yetkileri yerellere, bölgelere devredeceksiniz, demokratik bir sistemi kabul edeceksiniz. Biz Kürt halkı olarak kendi özerkliğimizi, dilimizi, tarihimizi özgürce yaşamak istiyoruz. Ama bu yetmiyor. Herkes kendi özerkliğini, özgürlüğünü yaşamalıdır."[62]

Barış adına ümitli olmak güzel bir şey. Çözüm sürecinde medyada belli kesimler süreci etkilemek için olduğundan daha iyi bir hava estirmeye gayret gösterdiler. Bu aşırı çabanın, toplumu ve hükümeti yanlış yönlendirmek amacını da taşıdığı yönünde güçlü iddialar var. Beklentilerin olması gerektiğinden daha yüksek olması, beraberinde olumsuz sonuçlar doğurabilir. Çözüm sürecinde ortaya çıkacak olan bir provokatif eylem, sürecin tıkanmasına neden olabilir.

Cumhurbaşkanı Gül ise 10 Mart 2013 tarihinde İsveç'e gitmeden önce yaptığı basın toplantısında, çözüm sürecinde dikkat edilmesi gereken temel hususları bir kez daha vurguladı:

- Öncelikle silahın bırakılması,
- Sürecin bir propaganda faaliyeti alanına çevrilmemesi,
- Psikolojik faaliyetlerin bu süreçte yapılmaması.[63]

Çözüm sürecinde Devlet, PKK'nın, PKK'da Devlet'in samimiyetinden emin değil. Medyada dile getirilen çözüm sürecinin başarısına yönelik ifadeler, sürecin devamından yana olanların yaptığı analizlerdir. Medyada olandan çok olması gerekenler hakkında yapılan yorumlar daha yaygındır. Medya aşırı iyimserlik pompalanıyor. Bu yüzden Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün çözüm sürecine ilişkin "söylenenler yapılanlardan daha fazla"[64] demesi son derece anlamlıdır.

Çözümü garanti kılan koşulların başında, siyasal ve toplumsal iradeyle birlikte uluslararası toplumun da iradesinin olması şarttır. PKK terör örgütünün eylemsizleştirilmesi için örgüte olan katılımların önlenmesi gerekir. Bunun sağlanabilmesi için siyasi otoritenin hatalı uygulamalarının önüne geçilmesi gerekir. Çünkü siyasi otoritenin hak ve özgürlükleri çiğneyerek hukuk dışına çıkması, terör örgütlerinin istismar alanlarını genişletmektedir.[65] İşte PKK, varlığının meşruiyetini siyasi otoritenin hukuksuz eylemlerine borçludur. Buna ek olarak uluslararası toplumun reel-politik çıkarları gereği, terör örgütlerine katılımı desteklediği de bilinmektedir.

AK Parti çözüm için her türlü adımı atmaya hazır. Başbakan Erdoğan çözüm için zehir bile içmeye hazır olduğunu söyledi. BDP'nin söylemelerinde ise değişiklik yok.

Çözüm sürecinde PKK ve BDP'ye önemli sorumluluklar düşmekte. PKK bir taraftan demokrasi, hak ve özgürlükler dereken, diğer taraftan elindeki silahları bırakmaması ciddi bir çelişki. PKK ve BDP statü taleplerini yeniden gözden geçirmelidir. PKK ve BDP toplumsal hassasiyetlere özen göstermeli ve çelişkili talepler ortaya atmaktan kaçınmalıdırlar.

PKK sorunu ve Kürt meselesinin çözümünde risk ve sorumlulukların, siyaset, bürokrasi, medya ve toplumsal düzeyde paylaşılması gerekir. Aşağıdaki alıntı Hakkâri'nin Yüksekova ilçesini anlatıyor. Bu ifadeler bölgenin tamamı için de ele alınabilir:

"…Şehirdeki yas haline şahit olduk. Geri dönüş imkânsız mı? Hayır değil. Hem devletin, hem sivil toplumun atacağı küçük adımlar, büyütülmüş sorunları çözebilir"[66]

Çözüm sürecinde Kürtlerin de sorumlulukları var. Bu yüzden Kürtler de ne yapmaları gerektiği ile ilgili planlar yapmalı ve bu planları toplumla paylaşmalı. Kürt siyasal hareketinin çoğulculaşması gerekiyor. Kürtler akıl ve iradelerini tek lider ve partiye ipotek etmemeli. Kürtler, ekonomik, sosyal ve siyasal olarak zor koşulları paylaşıyorlar. Kürtler, içinde bulundukları olumsuz koşullardan kurtulabilmek için varlıklarını ve güçlerini keşfetmek zorundadır.

SONNOTLAR

1 "10 yılda Doğu ve Güneydoğu'ya 32 milyar lira yatırım". http://www.akparti.org.tr/site/haberler/10-yilda-dogu-ve-guneydoguya-32-milyar-lira-yatirim/29603, (erişim: 07.08.2012).

2 "Terör Örgütlerinde Militan Kimlik İnşası ve eleman Profili: PKK/KCK Örneği", UTSAM, Seri: 20, 2012.

3 Özdemir, Habib, İlker Pekgözlü. "Where do terror organizations get their Money? A Case Study: Financial resources of the PKK", International Journal of Security and Terrorism, Cilt 3, No 2, 2012, ss. 85-102.

4 "Terör Sempozyumu" http://www.resmi-gazete.org/tbmm/teror-sempozyumu-26826.html (erişim: 17 Şubat 2013)

5 Çandar, C. "*Da*ğdan İniş: PKK Nasıl Silah Bırakı*r Kürt Sorununun Şiddetten Arındırılması"* TESEV Yayınları, 2011.

6 Ending the PKK Insurgency, Europe Report, Intenational Crisis Group, Brussels, 2011, no 213.

7 Turkey: The PKK and a Kurdish Settlement, Europe Report, Intenational Crisis Group, Brussels, 2012, no 219.

8 Bayramoğlu, A. "İmralıyla müzakere ve iki tarz-ı siyaset" http://yenisafak.com.tr/yazarlar/AliBayramoglu/imraliyla-muzakere-ve-iki-tarz-i-siyaset/36200 (erişim 10.03.2013)

9 Özcan, M. (2012) *Terörün Matruşkası KCK.* İstanbul: Hayat Yayınları s.43

10 Özcan, M. a.g.m. s.49.

11 Özcan, M. a.g.m. ss.50-66.

12 Söylemez, H. (2012). KCK Terörü Ovaya İndi. Aksiyon, No:905, ss.36-38. 9-15 Nisan 2012

13 "Terör Örgütlerinde Militan Kimlik İnşası ve eleman Profili: PKK/KCK Örneği", UTSAM, Seri: 20, 2012.

14 Özkan, F. "Hükümet ve Öcalan'ın yeniden görüşmesi", http://www.ankarastrateji.org/haber/-hukumet-ve-ocalan-in-yeniden-gorusmesi-482/ (erişim: 8 Ocak 2013)

15 Dönmez M. (2012). "Arap Baharından Kürt Baharı Çıkar mı?" Hüseyin Akdoğan, Yavuz Kahya ve Nurullah Altun (Ed), *Orta Doğu'daki Siyasal Gelişmeler ve Güvenlik* içinde (3-18), Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

16 "Oslo görüşmelerini PKK tarafı sızdırdı", http://yenisafak.com.tr/gundem-haber/oslo-gorusmelerini-pkk-tarafi-sizdirdi-411815 (erişim: 27.09.2012)

17 Oslo görüşmelerini PKK tarafı sızdırdı", http://yenisafak.com.tr/gundem-haber/oslo-gorusmelerini-pkk-tarafi-sizdirdi-411815 (erişim: 27.09.2012)

18 Selvi, A. " Diyarbakır'da provokasyon bekleniyor mu?", http://yenisafak.com.tr/yazarlar/AbdulkadirSelvi/diyarbakirda-provokasyon-bekleniyor-mu/35869 (erişim: 16 Ocak 2013)

19 "Terör Örgütlerinde Militan Kimlik İnşası ve eleman Profili: PKK/KCK Örneği", UTSAM, Seri: 20, 2012.

20 Özkan, F. "Hükümet ve Öcalan'ın yeniden görüşmesi", http://www.ankarastrateji.org/haber/-hukumet-ve-ocalan-in-yeniden-gorusmesi-482/ (erişim: 8 Ocak 2013)

21 Özcan, M. "Ada Sürecinin Oslo Sürecinden Farkları", http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-mehmet-ozcan/-ada-sureci-neler-getirecek/ (erişim: 4 Ocak 2013)

22 Kurubaş, E. "Silahlara veda, Kürt sorununun çözümüne devam", http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-erol-kurubas/silahlara-veda-kurt-sorununun-cozumune-devam/ (erişim: 4 Ocak 2013)

23 Kurubaş, E. "Silahlara veda, Kürt sorununun çözümüne devam", http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-erol-kurubas/silahlara-veda-kurt-sorununun-cozumune-devam/ (erişim: 4 Ocak 2013)

24 Özdemir, H. "Türk Siyasetinin Etnikleşmesi", http://www.ankarastrateji.org/yazar/doc-dr-haluk-ozdemir/turk-siyasetinin-etniklesmesi/ (erişim: 31 Ocak 2013)

25 Özdemir, H. "Türk Siyasetinin Etnikleşmesi", http://www.ankarastrateji.org/yazar/doc-dr-haluk-ozdemir/turk-siyasetinin-etniklesmesi/ (erişim: 31 Ocak 2013)

23. İle aynı referans

26 Kurubaş, E. "Avrupa İmralı Sürecinde Nerede Duracak?" http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-erol-kurubas/avrupa-imrali-surecinde-nerede-duracak/ (erişim: 29 Ocak 2013)

27 Kurubaş, E. "Avrupa İmralı Sürecinde Nerede Duracak?" http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-erol-kurubas/avrupa-imrali-surecinde-nerede-duracak/ (erişim: 29 Ocak 2013)

28 Kurubaş, E. 2004. Kürt Sorununun Uluslar arası Boyutu ve Türkiye, C. II (1960'lardan 2000'lere). Ankara: Nobel Yayınları. ss. 244-256.

29 Kurubaş, E. "Avrupa'daki PKK", http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-erol-kurubas/avrupa-daki-pkk/ (erişim: 24 Ocak 2013)

30 Kurubaş, E. "Avrupa'daki PKK", http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-erol-kurubas/avrupa-daki-pkk/ (erişim: 24 Ocak 2013)

31 Kurubaş E. a.g.m. Kürt Sorununun Uluslar arası Boyutu ve Türkiye, C. II (1960'lardan 2000'lere), Ankara, Nobel, 2004, s. 244-256.s.316-336.

32 Kurubaş, E. "Avrupa'daki PKK", http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-erol-kurubas/avrupa-daki-pkk/ (erişim: 24 Ocak 2013)

33 Kurubaş, E. "Avrupa'daki PKK", http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-erol-kurubas/avrupa-daki-pkk/ (erişim: 24 Ocak 2013)

34 Oslo görüşmelerini PKK tarafı sızdırdı", http://yenisafak.com.tr/gundem-haber/oslo-gorusmelerini-pkk-tarafi-sizdirdi-411815 (erişim: 27.09.2012)

35 "Ne 'terör' ne de 'AB' için tahammülümüz kalmadı", http://siyaset.milliyet.com.tr/ne-teror-ne-de-ab-icin-tahammulumuz kalmadi/siyaset/siyasetdetay /10.02.2013 /1666928/default.htm (erişim: 10 Şubat 2013)

36 Kurubaş, E. "Avrupa İmralı Süreci'nde Nerede Duracak", http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-erol-kurubas/avrupa-imrali-surecinde-nerede-duracak/ (erişim: 29 Ocak 2013)

37 Kurubaş, E. "Avrupa İmralı Süreci'nde Nerede Duracak", http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-erol-kurubas/avrupa-imrali-surecinde-nerede-duracak/ (erişim: 29 Ocak 2013)

38 Kurubaş, E. "Avrupa İmralı Süreci'nde Nerede Duracak", http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-erol-kurubas/avrupa-imrali-surecinde-nerede-duracak/ (erişim: 29 Ocak 2013)

39 Kurubaş, E. "Avrupa İmralı Süreci'nde Nerede Duracak", http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-erol-kurubas/avrupa-imrali-surecinde-nerede-duracak/ (erişim: 29 Ocak 2013)

40 Kurubaş, E. "Avrupa İmralı Süreci'nde Nerede Duracak", http://www.ankarastrateji.org/yazar/prof-dr-erol-kurubas/avrupa-imrali-surecinde-nerede-duracak/ (erişim: 29 Ocak 2013)

41 "Terör Sempozyumu" http://www.resmi-gazete.org/tbmm/teror-sempozyumu-26826.html (erişim: 17 Şubat 2013)

42 "Terör Sempozyumu" http://www.resmi-gazete.org/tbmm/teror-sempozyumu-26826.html (erişim: 17 Şubat 2013)

43 "Terör Sempozyumu" http://www.resmi-gazete.org/tbmm/teror-sempozyumu-26826.html (erişim: 17 Şubat 2013)

44 Kurubaş, E. *Kürt Sorununun Çözüm Mantığını Anlamak: Zorluklar, Zorunluluklar ve İdealler*. 2012. Ankara Strateji Enstitüsü, no:2.

45 Kurubaş, E. *Kürt Sorununun Çözüm Mantığını Anlamak: Zorluklar, Zorunluluklar ve İdealler*. 2012. Ankara Strateji Enstitüsü, no:2.

46 "Terör Örgütlerinde Militan Kimlik İnşası ve eleman Profili: PKK/KCK Örneği", UTSAM, Seri: 20, 2012.

47 "60 milyar dolarlık engel", http://www.haberturk.com/gundem/haber/814864-60-milyar-dolarlik-engel (erişim: 27 Ocak 2013)

48 "60 milyar dolarlık engel", http://www.haberturk.com/gundem/haber/814864-60-milyar-dolarlik-engel (erişim: 27 Ocak 2013)

49 "Erdoğan'dan gündeme ilişkin açıklamalar", http://www.aktifhaber.com/erdogandan-gundeme-iliskin-aciklamalar-729744h.htm (erişim: 3 Şubat 2013)

50 "Oslo görüşmelerini PKK tarafı sızdırdı", http://yenisafak.com.tr/gundem-haber/oslo-gorusmelerini-pkk-tarafi-sizdirdi-411815 (erişim: 27.09.2012)

51 Akdoğan, Y. "Kararlılık daha da arttı", http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1116727&CategoryID=7 (erişim: 14 Ocak 2013)

52 Akdoğan, Y. "Kararlılık daha da arttı", http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1116727&CategoryID=7 (erişim: 14 Ocak 2013)

53 Akdoğan, Y. "Kararlılık daha da arttı", http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1116727&CategoryID=7 (erişim: 14 Ocak 2013)

54 "Başbakan Erdoğan sert konuştu", http://www.haberturk.com/gundem/haber/817629-basbakan-erdogan-sert-konustu (erişim: 6 Şubat 2013)

55 A. Bayramoğlu, Yeni Şafak 7 Şubat 2013.

56 "Mühürlü mektupta üç aşamalı plan", http://www.gazeteler.org/star-gazetesi/2013-subat-27/ (erişim: 27 Şubat 2013)

57 Doğan Y. Öcalan'ı boşa düşürürler mi? http://yenisafak.com.tr/yazarlar/YasinDogan/ocalani-bosa-dusururler-mi/36515 (erişim: 27 Şubat 2013)

58 Doğan Y. Öcalan'ı boşa düşürürler mi? http://yenisafak.com.tr/yazarlar/YasinDogan/ocalani-bosa-dusururler-mi/36515 (erişim: 27 Şubat 2013)

59 Bayramoğlu A. 'İmralı'yı sadece 'bir yarım' dinler…', http://yenisafak.com.tr/yazarlar/AliBayramoglu/imraliyi-sadece-bir-yarim-dinler/36496 , (erişim:26 Şubat 2013)

60 "Oslo Görüşmelerini Kim Organize Etti?", http://www.medyakulisi.com/roportaj/oslo-gorusmelerini-kim-organize-etti/m11861.htm (erişim: 18 Haziran 2012)

61 "Oslo Görüşmelerini Kim Organize Etti?", http://www.medyakulisi.com/roportaj/oslo-gorusmelerini-kim-organize-etti/m11861.htm (erişim: 18 Haziran 2012)

62 "Yolumuz Özerk Kürdistan", http://www.haberedikkat.com/Haberler/63439/gulten-kisanak-yolumuz-ozerk-kurdistan (erişim: 10 Şubat 2013)

63 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Cumhurbaşkanı Gül'den Çözüm Sürecine İlişkin Üç Uyarı, http://www.tccb.gov.tr/haberler/170/85320/cumhurbaskani-gulden-cozum-surecine-iliskin-uc-uyari.html (erişim: 10 Mart 2013)

64 "Olağanüstü şeyler oluyor!", http://www.haberturk.com/gundem/haber/810359-olaganustu-seyler-oluyor- (erişim: 10 Ocak 2013)

65 Bal, İ. 2010, Türkiye'de Terörle Mücadele: PKK Örneği, Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele, ed. İhsan Bal ve Süleyman Özeren, USAK Yayınları, Ankara, ss.17-79

66 Tokay M, (2012) "Ateşin düştüğü yer: Yüksekova". Aksiyon, sayı 910, ss.21-25. 14-20 Mayıs 2012.

ANKARA STRATEJİ ENSTİTÜSÜ

Misyon ve Vizyon

Ankara Strateji Enstitüsü (Ankara Strateji), 2011 yılında kurulmuş olup; siyasi partilerden ve çıkar gruplarından bağımsız olarak hukuk, ekonomi, politika ve toplumsal bilimler alanlarında çalışmalar yapan bir düşünce kuruluşudur.

Hukuk, ekonomi ve politika alanlarında sürekli ve güvenilir bilgiye ihtiyaç duyulan günümüz dünyasında, Türkiye'nin ve dünyanın ihtiyaç duyduğu bilgileri toplamak, analiz etmek, değerlendirmek; ulusal ve uluslararası karar vericilerin, siyasilerin, bürokratların, kamu ve özel kuruluşların hizmetine sunmak Ankara Strateji'nin öncelikli amacıdır. Bu amacı gerçekleştirmek maksadıyla düzenli makale ve dergi yayını yapmakla beraber Türkiye'de ve yurtdışında, konferans, toplantılar, çalıştaylar ve paneller düzenlemektedir. Ayrıca alanında uzman bir kadronun yetişmesi için eğitim vermekte, staj programları ve kurslar organize etmektedir.

Yapı olarak üç ana araştırma bölümüne ayrılmıştır: "Hukuk Araştırmaları ", "Ekonomi Araştırmaları", ve "Politika Araştırmaları." Bu alanlarda akademisyenler ve uzmanlar tarafından projeler üretilmekte, raporlar, bildiriler yayınlanmaktadır. Diğer taraftan bu alanlarda faaliyet gösteren kişi ve kurumlarla işbirliği ve görüş alışverişinde bulunulmaktadır.

Hukuk Araştırmaları Bölümü fikir ve çözüm üretmek amacıyla anayasa hukuku, ceza hukuku, enerji hukuku, uluslararası hukuk ve AB hukuku alanlarında faaliyet göstermektedir.

Ekonomi Araştırmaları Bölümü dünyada ve Türkiye'de gerçekleşen dönüşümü anlamaya ve sürdürülebilir kılmaya yönelik analizler yapmakta; gerçekçi ve etkin politikalar üretmeyi hedeflemektedir.

Türkiye ve dünya coğrafyasındaki siyasi gelişmeleri takip ederek, iç ve dış politika alternatiflerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalarda bulunarak karar vericileri ve kamuoyunu bilgilendirmeyi; yeni stratejiler ortaya koymayı hedeflemektedir. Özellikle Türkiye'nin AB uyum süreci, Ortadoğu'daki demokratikleşme süreçleri ve bu bölgedeki Türkiye'nin dış politikasına katkıda bulunmaktadır.

KURUCU ÜYELER

Prof. Dr. Mehmet Özcan (Başkan)
Ayhan Bermek (Onursal Başkan)
Doç. Dr. Mehmet Arıcan
Doç. Dr. Mehmet Yörükoğlu
Doç. Dr. Turan Erol
Şerafettin Köksal
Engin Gülbey

UZMAN VE DANIŞMAN KADROSU

Prof. Dr. Mehmet Özcan (Başkan), *Polis Akademisi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Prof. Dr. Ercüment Tezcan, *Galatasaray Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Prof. Dr. Hakan Taşdemir, *Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Prof. Dr. Erol Kurubaş, *Kırıkkale Üniversitesi Öğretim Üyesi* (POLİTİKA)
Prof. Dr. Elif Çepni, *Doğuş Üniversitesi Rektörü* (EKONOMİ)
Prof. Dr. Halil İbrahim Bahar, *Polis Akademisi Öğretim Üyesi* (POLİTİKA)
Doç. Dr. Erdal Abdulhakimoğulları, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Doç. Dr. Gonca Bayraktar Durgun, *Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi* (POLİTİKA)
Doç. Dr. Şenol Durgun, *Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi* (POLİTİKA)
Doç. Dr. Sanem Baykal, *Ankara Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Doç. Dr. Mehmet Arıcan, *Polis Akademisi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Doç. Dr. Şevket Tüylüoğlu, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretim Üyesi* (EKONOMİ)
Doç. Dr. Mehmet Akif Okur, *Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi* (POLİTİKA)
Doç. Dr. Faruk Bilir, *Selçuk Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Doç. Dr. Yüksel Metin, *Süleyman Demirel Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Doç. Dr. Hüseyin Özcan, *İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Doç. Dr. Ayhan Döner, *Erzincan Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Doç. Dr. Mehmet Erdem, *Galatasaray Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Yrd. Doç. Dr. Elif Uzun, *Anadolu Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Doç. Dr. Fatma Taşdemir, *Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Yrd. Doç. Dr. Faruk Ekmekçi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi* (POLİTİKA)
Yrd. Doç. Dr. Özgür Önder, *Dumlupınar Üniversitesi Öğretim Üyesi* (POLİTİKA)
Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul Uzun, *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Yrd. Doç. Dr. Murat Tumay, *Medeniyet Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ali Zengin, *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Akıncı, *Aksaray Üniversitesi Öğretim Üyesi* (POLİTİKA)
Yrd. Doç. Dr. Fatih Demirci, *Dumlupınar Üniversitesi Öğretim Üyesi* (POLİTİKA)
Yrd. Doç. Dr. Fatih Kırışık, *Dumlupınar Üniversitesi Öğretim Üyesi* (HUKUK)
İbrahim Bolat, *Doktora Öğrencisi* (EKONOMİ)
Metin Baykam, *Doktora Öğrencisi* (HUKUK)
İshak Demir, *Doktora Öğrencisi* (EKONOMİ)
A. Sacid Örengül, *Doktora Öğrencisi* (HUKUK)
Yusuf Soyupek, *Doktora Öğrencisi* (HUKUK)
Muhammed Ateş, *Yüksek Lisans Öğrencisi* (HUKUK)
Yunus Emre Genç, *Yüksek Lisans Öğrencisi* (POLİTİKA)
Ayşe Nur Dil, *Asistan* (HUKUK)
Ebru Aydın, *Asistan* (POLİTİKA)
Cemalettin Taşkent, *Asistan* (POLİTİKA)

Yazar Hakkında

Prof. Dr. Halil İbrahim Bahar

1965 yılında Eynesil'de (Giresun) doğdu. 1988 yılında Polis Akademisi'nden mezun oldu. 1991 yılında yüksek lisans dercesini ve 1995 yılında da doktora derecesini Leicester University, Center for the Study of Public Order'dan (İngiltere) aldı. 2001 yılında kurumlar sosyolojisi doçenti ve 2006 yılında profesör olan Halil İbrahim Bahar, Polis Akademisi Güvenlik Birimleri Fakültesi'nde Sosyoloji, Polis Akademisi Güvenlik Birimleri Enstitüsü'nde de Mağdur Bilimi dersleri vermektedir. Prof. Bahar 2002 ile 2010 yılları arasında Polis Akademisi başkan yardımcılığı görevinde de bulundu.2005-2010 yılları arasında, bağımsız bir düşünce kuruluşu olan Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK), Sosyal Araştırmalar Merkezi başkanlığını yaptı. Haziran 2011 tarihinden itibaren Ankara Strateji Enstitüsü'nde çalışmalarını devam ettiren Prof. Dr. Halil İbrahim Bahar'ın çalışma alanlarının başında toplumsal denetim, terörizm, aile içi şiddet, çocuk suçluluğu, demokratik polislik politikaları, yerleşik yabancılar ve kent güvenliği gelmektedir. Poliste Demokrasi ve İnsan Hakları (1998), Türk Demokrasi Vakfı; Okul ve Ailede Şiddet (2001), Polis Akademisi Yayınları; editörlüğünü yaptığı Suç Mağdurları (2006) Adalet Yayınevi ve Sosyoloji (2011) (4.baskı) Kitabı Akademik Hayat tarafından yayınlanmıştır.

Ankara Strateji Enstitüsü Raporları

Anayasa Çalıştayı Raporu
Birlikte Yaşam Belgesi Olarak Yeni Bir Anayasa
Ankara Strateji Enstitüsü Anasaya Çalışma Ekibi
ANKARA STRATEJİ ENSTİTÜSÜ

Birlikte Yaşam Belgesi Olarak Yeni Bir Anayasa

Anayasa Çalışma Ekibi

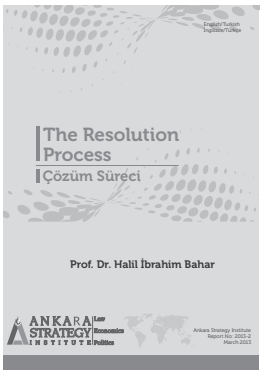

The Resolution Process

Prof. Dr. Halil İbrahim Bahar

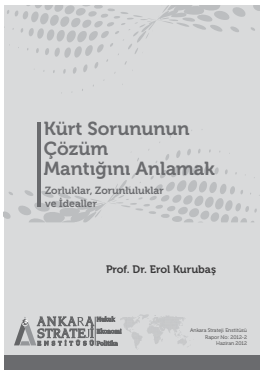
Kürt Sorununun Çözüm Mantığını Anlamak
Zorluklar, Zorunluluklar ve İdealler
Prof. Dr. Erol Kurubaş
ANKARA STRATEJİ ENSTİTÜSÜ

Kürt Sorununun Çözüm Mantığını Anlamak
Zorluklar, Zorunluluklar ve İdealler

Prof. Dr. Erol Kurubaş

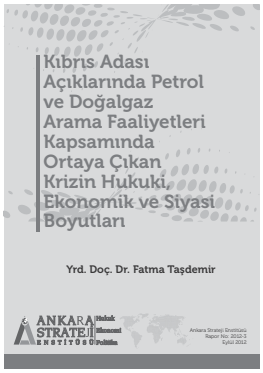
Kıbrıs Adası Açıklarında Petrol ve Doğalgaz Arama Faaliyetleri Kapsamında Ortaya Çıkan Krizin Hukuki, Ekonomik ve Siyasi Boyutları
Yrd. Doç. Dr. Fatma Taşdemir
ANKARA STRATEJİ ENSTİTÜSÜ

Kıbrıs Adası Açıklarında Petrol ve Doğalgaz Arama Faaliyetleri Kapsamında Ortaya Çıkan Krizin Hukuki, Ekonomik ve Siyasi Boyutları

Yrd. Doç. Dr. Fatma Taşdemir

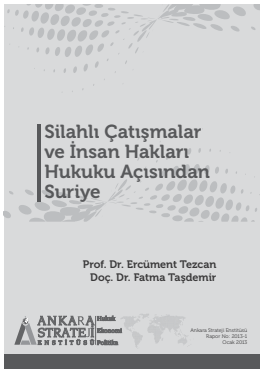
Silahlı Çatışmalar ve İnsan Hakları Hukuku Açısından Suriye
Prof. Dr. Ercüment Tezcan
Doç. Dr. Fatma Taşdemir
ANKARA STRATEJİ ENSTİTÜSÜ

Silahlı Çatışmalar ve İnsan Hakları Açısından Suriye

Prof. Dr. Ercüment Teczan
Doç. Dr. Fatma Taşdemir

Ankara Strateji Enstitüsü
Rapor No: 2013-2
Mart 2013

Çözüm Süreci

Prof. Dr. Halil İbrahim Bahar

Ankara Strateji Enstitüsü
Emek Mah. 26. Sokak (Eski 62. Sok.) No:8/2 Çankaya 06500 ANKARA/TÜRKİYE
Tel: (0312) 213 84 44 • Faks: (0312) 213 84 34
ankarastrateji.org • info@ankarastrateji.org

9 786055 828677